

LUNDS
UNIVERSITET

Byggemenskaper och självbyggeri

- *verktyg i en socialt hållbar bostadsförsörjning?*

SGEL36 Samhällsgeografi

Examensarbete inom Kandidatprogrammet i samhällsplanering

Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi

Vårterminen 2021

Författare: Sofia Ek

Handledare: Ola Jonsson

Abstract

The aim of this study is to investigate how social sustainable development is observed in co-building groups and self-build housing. The research questions are: *“how can co-building groups and self-build housing become means to contribute to a socially sustainable housing market in Sweden?”* and *“what speaks against co-building groups and self-build housing as means to contribute to a socially sustainable housing market in Sweden?”*. The study examines the case of the co-building group Röda Oasen in Malmö and the case of Egnahemsfabriken on Tjörn. The study is based on a theoretical framework of social sustainability where perspectives of diversity and participation are used as indicators of social sustainability. By analyzing official documents from the case study subjects and five interviews with stakeholders shows that both cases show high levels of participations, which could enable them to be used as means to social sustainable housing. This applied to socio-demographic diversity, mixed uses and mixed building types as well. What speaks against co-building groups and self-build housing is the lack of ethnic and socio-economic diversity presumably caused by shortage of economic capital and the lacking will to devote oneself to lengthy building processes.

Keywords: social sustainability, co-building groups, self-build housing, participation, diversity

Nyckelord: social hållbar utveckling, bygggemenskaper, självbyggeri, delaktighet, mångfald

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Syfte och frågeställning.....	1
1.2. Centrala begrepp	2
1.2.1. Byggemenskaper.....	2
1.2.2. Självbyggeri	3
1.3. Avgränsningar	3
2. Tidigare forskning och teoretiskt ramverk.....	5
2.1. Tidigare forskning.....	5
2.2. Hållbar utveckling.....	5
2.3. Socialt hållbar utveckling	6
2.3.1. Delaktighet.....	9
2.3.2. Mångfald	11
3. Metod.....	13
3.1. Fallstudie	13
3.2. Dokumentstudier	13
3.3. Semi-strukturerade intervjuer	14
3.4. Analysmetod	16
4. Fallstudierna.....	17
4.1. Byggemenskapen Röda Oasen.....	17
4.2. Egnahemsfabriken	17
5. Analys.....	18
5.1. Delaktighet.....	18
5.1.1. Byggemenskapen Röda Oasen.....	18
5.1.2. Egnahemsfabriken	23
5.2. Mångfald	27
5.2.1. Byggemenskapen Röda Oasen.....	27
5.2.2. Egnahemsfabriken	33
6. Slutsats.....	39
6.1. Reflektion	40
Referenser.....	42
Lista över intervjuer i författarens ägo	47

Bilagor	48
Bilaga 1. Intervjuguide Röda Oasen: Informant A och Informant B	48
Bilaga 2: Intervjuguide Egnahemsfabriken: Informant C.....	51
Bilaga 3: Intervjuguide Egnahemsfabriken: Informant D och Informant E.....	55

Figur 1: Modell över de tre dimensionerna av hållbar utveckling (Författaren 2021)	6
Figur 2: Stege för medborgardeltagande (ur Arnstein (1969, s. 217). Bearbetad av författaren 2021)	10
Tabell 1: Icke-fysiska och fysiska indikatorer av social hållbarhet (ur Dempsey et al. (2011), s. 291. Bearbetad av författaren 2021)	7
Tabell 2: Aspekter av social hållbarhet i en urban kontext (ur Weingaertner & Moberg (2014, s. 12). Bearbetad av författaren 2021).....	8
Tabell 3: Information om informanterna fördelat på respektive fall (Författaren 2021)	15
Tabell 4: Beskrivning av aktiviteter under Röda Oasens byggfas (ur Vision & intention 2020, s. 1) och författarens gradering av dessa utifrån Arnsteins steg för medborgardeltagande (1969)	20
Tabell 5: Gradering av stegen på Arnsteins steg för medborgardeltagande (1969)	20

1. Inledning

Efter ett år med en världsomfattande pandemi börjar effekten av den att synas på den svenska bostadsmarknaden. Efter ett oroligt första år står det klart att svenskar nu mer än tidigare prioriterar sitt boende – trots ekonomisk och social oro har bostadspriset stigit med tretton procent för villor och sju procent för bostadsrätter (Länsförsäkringar 2021, s. 4). Samtidigt som bostadspriserna ökar håller bostadsbyggandet i Sverige en stadig takt. Trots det finns det grupper av människor som har svårt att finna ett lämpligt boende. Är denna utveckling hållbar?

Den sjunde maj 2020 gav regeringen en utredare i uppdrag att undersöka vad som krävs för att den svenska bostadsförsörjningen ska bli socialt hållbar. Regeringen anser att tillträdet till bostadsmarknaden måste förenklas och det är upp till utredaren att finna verktyg som säkerställer en bostadsmarknad som är tillgänglig för alla sorters befolkningsgrupper och individer. Med bostadspolitiska verktyg ska en socialt hållbar bostadspolitik bli möjlig och möjliggöra för alla och envar att finna en bostad som motsvarar det enskilda behovet (Kommittédirektiv 2020:53). Att undersöka hur den icke-spekulativa bostadsmarknaden ska kunna öka sin andel på den svenska bostadsmarknaden har en hög prioritet, men hur ser egentligen möjligheten ut för bostadsalternativ som inte drivs av marknadskrafterna att vara socialt hållbara?

Den icke-spekulativa bostadsmarknaden utgör mindre än 0,1 procent av bostadsförsörjningen i Sverige och utgörs av lokala initiativ till bostadsbyggande, där en förenande egenskap är bristen på adekvat boende på den vanliga bostadsmarknaden (Kärnekull 2021, s. 3). På den icke-spekulativa bostadsmarknaden återfinns bygg- och organisationsformerna byggemenskaper och självbyggeri – alternativa vägar till eget boende som drivs av individers behov och initiativförmåga. Finns det en möjlighet att dessa alternativa vägar till boende, som utgör en bråkdel av den svenska bostadsmarknaden, kan leva upp till kraven på en socialt hållbar bostadsförsörjning?

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur socialt hållbar utveckling beaktas i byggemenskaper och självbyggeri. Detta kommer att ske i form av två fallstudier som behandlar respektive ämne. Detta görs genom att belysa:

- *Hur kan byggemenskaper och självbyggeri fungera som ett verktyg för att bidra till en socialt hållbar bostadsförsörjning i Sverige?*
- *Vad talar emot att byggemenskaper och självbyggeri kan fungera som ett verktyg för att bidra till en socialt hållbar bostadsförsörjning i Sverige?*

1.2. Centrala begrepp

1.2.1. Byggemenskaper

Byggemenskaper är en modell för att planera och bygga flerbostadshus som härrör från Tyskland där det sedan 1990-talet kommit att bli ett bestående inslag i bostadsförsörjningen. I Sverige är byggemenskaper än så länge ett ovanligt inslag i bostadsförsörjningen (Svensson 2012, s. 1). Det som särskiljer byggemenskaper från kommersiella byggprojekt är att processen – från idé, planering och slutförandet sker på initiativ av en grupp individer, vilka sedan har för avsikt att bruka den färdigställda byggnaden. Byggemenskaper begränsas inte bara till bostadsbyggande utan kan även omfatta föreningslokaler eller andra typer av byggnader.

”En byggemenskap är en grupp människor som utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar, låter bygga och senare använder en byggnad”
(Föreningen för byggemenskaper u.å.)

Centralt för begreppet är att byggemenskapen agerar byggherre¹ och innehar det formella byggherreansvaret. Detta innebär att byggemenskapen redan från början av projektet står för finansieringen med eget eller lånat kapital samt åtar sig en ekonomisk risk. I gengäld får den fullständigt inflytande över byggnadens utformning både utvändigt och invändigt (Boverket 2018, ss. 9 – 11). I jämförelse med kommersiella byggherrar har byggemenskaper inga avkastningskrav vilket kan sänka projektkostnaden med uppemot 20 procent utan att ge avkall på kvaliteten (Wessel & Hedström 2018, s. 62). Projektkostnaden kan även hållas nere genom insatser av eget arbete och noggranna materialval.

Vilka drivkrafter som ligger bakom bildandet av byggemenskaper och vilka kvaliteter som efterfrågas varierar, men i grund och botten är det frågan om ett individanpassat boende där de boende själva kan bestämma över alla aspekter av sitt boende och kvaliteter som inte går att finna på bostadsmarknaden (Svensson 2012, s. 2).

Begreppet byggemenskaper ska inte förväxlas med begreppet *bogemenskaper* eller *kollektiv*, vilka båda är boendeformer där tankar om gemensamma aktiviteter och faciliteter har stark betydelse. Byggemenskaper är en föregående process till vad som kan komma att bli en bogemenskap eller kollektiv; de kan först bildas efter att byggemenskapen slutfört sitt projekt. Det är inte givet att en byggemenskap övergår till i en bogemenskap eller kollektiv, då det är upp till varje enskild byggemenskap att bestämma om det ska finnas gemensamma funktioner eller ej (ibid).

¹ ”Den som för egen räkning utför eller låter utföra projekterings-, byggnads-, rivnings- eller markarbeten” (Plan- och bygglagen 1 kap. 4 § 5 st.)

1.2.2. Självbyggeri

Självbyggeri beskriver en byggprocess där en individ eller hushåll genom eget arbete helt eller delvis färdigställer sitt hus (Sunderman 2018, s. 15). Självbyggeri i Sverige har en stark anknytning till den så kallade Egnahemsrörelsen som uppstod i slutet av 1800-talet. Egnahemsrörelsen uppstod i en tid där sociala och ekonomiska umbäranden tvingade folk att emigrera eller söka sig från landsbygden in till staden i jakt på arbete. Efter att främst ha varit en företeelse på landsbygden började egnahemsrörelsen vid sekelskiftet 1900 verka i staden för att förbättra bostadssituationen för arbetarna där. Många bostäder inne i städerna byggdes under denna tid på spekulation av privata byggherrar som genom att bygga trångt och tätt bidrog till en dålig och ibland direkt hälsovådlig bostadssituation för de mindre bemedlade (Broms Wessel & Hedström 2016, ss. 88–89).

År 1904 antogs den statliga egnahemsreformen som gav statliga lån, så kallade egnahemslån, till de som ville köpa sig en egen bostad. Målet var att alla skulle ha möjlighet att köpa sig en bostad till ett rimligt pris. Tanken var att det skulle vara möjligt för vanligt folk att ha råd att köpa ett hus i förstaden till samma pris som en motsvarande lägenhet i staden (ibid. ss. 89–91).

Då det ändå krävdes en betydande kontantinsats för att köpa ett hus, även med egnahemslånen, valde bland andra Stockholm stad att medverka i uppförandet av så kallade småstugor. Huvudprincipen var att den blivande ägaren till en småstuga skulle kunna ersätta en viss del av kontantinsatsen genom att själv uppföra delar av huset. Material tillhandahölls av staden och varje självbyggare fick ta del av ritningar och instruktioner över de olika byggmomenten. Som stöd fanns särskilda inspektörer som översåg arbetet och kunde komma med råd. Vid mer avancerade byggmoment tillhandahölls fackutbildad hjälp och elektricitet och avlopp ordnades till samtliga självbyggare av entreprenörer som staden kontrakterat (Stockholms fastighetskontor 1935, ss. 1–6)

1.3. Avgränsningar

I denna uppsats avgränsas omfattningen av begreppet byggemaskaper respektive självbyggeri till att omfatta två svenska fall, vilka undersöker vardera begrepp utan inbördes jämförelse (se kapitel 4 för vidare beskrivning). Denna avgränsning har valts då de två fallen undersöker olika begrepp men som kan undersökas utifrån samma parametrar. Fallet byggemaskap Röda Oasen avgränsas till att även omfatta *bogemaskapen Röda Oasen*, med motiveringen att byggemaskapens visioner även kommer till uttryck i bogemaskapen. I egenskap av en fallstudie ansågs det motiverat för att få en djupare insikt i det nämna fallet (se kapitel 4.1). Fallet Egnahemsfabriken avgränsas till att omfatta hela den ekonomiska föreningen, vilken innefattar både en stödstruktur avseende självbyggeri och verksamheter kring byggande. Detta ansågs vara av intresse då fallet är unikt i sitt slag (se kapitel 4.2)

Uppsatsens teoretiska ramverk avgränsas till att beröra den sociala dimensionen av begreppet hållbar utveckling, härfter även benämnd som *socialt hållbar utveckling* alternativt som *social hållbarhet*. Avgränsningen leder till att de två andra dimensionerna av begreppet – ekologiskt och ekonomiskt hållbar utveckling utelämnas. Detta med hänsyn till uppsatsens omfattning samt att forskning lägger större vikt vid dessa dimensioner än den sociala (Boström 2012, s. 3). Socialt hållbar utveckling är ett omfattande och mångtydigt begrepp (se kapitel 2.2) och valet gjordes att operationalisera social hållbarhet till två indikatorer – *delaktighet* (se kapitel 2.3) och *mångfald* (se kapitel 2.4) då dessa utgör viktiga aspekter av socialt hållbar utveckling (Rådet för hållbara städer 2019).

2. Tidigare forskning och teoretiskt ramverk

2.1. Tidigare forskning

I mastersuppsatsen *"Socialt hållbar bogemenskap genom byggemenskap - Hur kan Göteborgs Stad arbeta med byggemenskaper?"* (2013, s. 6) undersöker Sara Svensson hur byggemenskaper som övergår till bogemenskaper kan bidra till en mer socialt hållbar stad och med utgångspunkt i Göteborg stad. Vidare undersöks om det finns några svårigheter med att bygga byggemenskaper och om Göteborg stad kan främja dem. Tre byggemenskaper studeras och analyseras genom kriterier på social hållbarhet som tematiserats utifrån *jämlikhet, mångfald, sammanlänkning, livskvalitet* och *demokrati och delaktighet* (ibid., ss. 40–41). Svenssons kriterier på social hållbarhet överlappar till viss del uppsatsens, varför hennes slutsatser är av intresse. Svensson finner i sin undersökning att bogemenskaper genom byggemenskaper uppfyller de flesta aspekterna av social hållbarhet och därmed kan anses bidra till social hållbarhet i stadsutvecklingen, men att kriterierna för mångfald uppfylls till liten del då *"byggemenskaper domineras i dagsläget av en medelklass och möjligheterna för mer socialt utsatta grupper är begränsade"* (Svensson 2013, ss. 56–59).

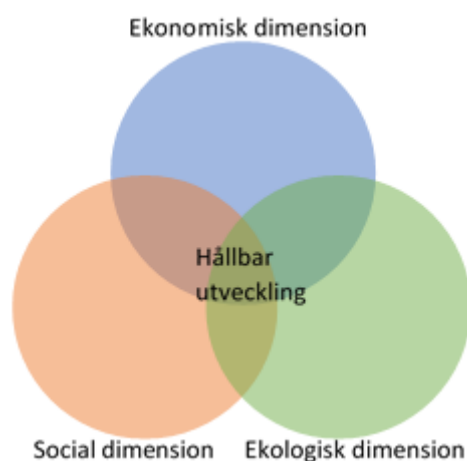
Självbyggeri har hittills inte undersökts utifrån aspekter av social hållbarhet. Olle Volny (1976) undersöker organiserat självbyggeri i Sverige under 1927–1976 med avsikten att dokumentera hur självbyggeri har möjliggjort deltagandet i byggande för individer och hur det myndigförklarat dem som byggare. Han undersöker den sociala strukturen inom några självbyggda områden i Stockholm och konstaterar att de flesta tillhör socialgruppen låginkomsttagare (ibid., s. 132). Bland de intervjuade självbyggarna valde 86 procent självbygga av en ekonomisk anledning, 45 procent valde det för att de själva kunde skapa något, 25 procent valde det för att de kunde bestämma själv medan 26 procent valde självbygga därför att de tyckte om att bygga (ibid. s. 185). Volny kommer till sammanfattningen att självbyggeri är en teknisk-organisatorisk metod att lösa byggande men att den även *"utlöser sociala och psykologiska processer"* (ibid., s. 201) som kan medföra kvaliteter utanför själva byggandet.

2.2. Hållbar utveckling

Termen hållbar utveckling fick sitt genomslag år 1987 genom den så kallade Brundtland-rapporten *"Our common future"* publicerad av The World Commission on Environment and Development (WCED), och ledd av Norges dåvarande statsminister Gro Harlem Brundtland. Syftet var bland annat formulera en internationell agenda för att lösa rådande miljö-och utvecklingsproblem såsom fattigdom och föroreningar. Brundtlandrapporten definierade hållbar utveckling som *"[...] development sustainable to ensure that it meets the needs of the*

present without compromising the ability of future generations to meet their own needs." (WCED 1987, s. 16).

I rapporten framgår att målet för hållbar utveckling är att hela mänsklighetens basala behov ska tillgodoses och att alla får samma möjlighet att sträva efter ett bättre liv. Detta sker genom ekonomisk utveckling som är socialt och ekologiskt hållbar och uppnås genom en långtgående och solidarisk samhällelig förändringsprocess, där miljön och jordens bärighet sätter gränserna för hur en ekonomisk utveckling kan ske (ibid., s. 7). Brundtlandrapportens ömsesidiga helhetssyn på ekologisk, ekonomisk och social utveckling är centralt för begreppet hållbar utveckling – bortses någon dimension förlorar begreppet sin mening (se figur 1). Brundtlandrapporten lade grunden till hållbar utveckling som det rådande samhällsparadigmet genom att skapa en global agenda med ett gemensamt mål men där varje lands lokala förutsättningar möjliggjorde att det kunde implementeras på samtliga samhällsnivåer. Hållbar utveckling är därmed inte en universell lösning utan ska tolkas och formuleras utifrån rådande kontext.

Figur 1: Modell över de tre dimensionerna av hållbar utveckling (Författaren 2021)

2.3. Socialt hållbar utveckling

Socialt hållbar utveckling utgör en av tre dimensioner av hållbar utveckling och är som begrepp tämligen svårdefinierat. Att definiera social hållbarhet är enligt Partridge (2005, s. 7) "*[...] perhaps almost as difficult as defining 'society'*" med motiveringen att en stor mängd olika aspekter kan relateras till begreppet. Begreppets till synes breda karaktär gör det svårare att operationalisera och implementera aspekter av den i samhällsplaneringen jämfört med de andra dimensionerna av hållbar utveckling (Boström 2012, s. 3). Denna vaghet och en till överväldigande subjektiv operationalisering av sociala målsättningar anser Griessler & Littig (2005, ss. 4–5) är en bidragande faktor till att social hållbarhet historiskt sett inte kunnat uppnå samma legitimitet i politiska beslut som de ekologiska och ekonomiska dimensionerna, något som bidragit till att denna dimension också prioriteras lägst inom hållbar utveckling.

Bristen på konsensus över vad som definierar socialt hållbar utveckling har lett till att det i litteraturen återfinns en rad olika uppfattningar om begreppets innebörd och hur det operationaliseras. Åhman (2013, s. 1156) identifierar och sammanställer några av de mest diskuterade och accepterade förslagen i litteraturen under olika kärnteman: *Grundläggande behov och rättigheter, utbildning, livskvalité, socialt kapital, social sammanhållning, integration, mångfald och platsidentitet.*

Dempsey, Bramley, Power och Brown (2011, ss. 290–291) undersöker urban social hållbarhet på en grannskapsnivå och identifierar i sitt arbete två kärnteman av relevans: *social rättvisa* och *hållbarhet i lokala gemenskaper* i sitt försök att finna en definition av socialt hållbar utveckling som relateras till den byggda miljön. Inom ramen för dessa teman identifieras 20 icke-fysiska faktorer och åtta fysiska faktorer som uttryck för hur urban social hållbarhet kan operationaliseras på grannskapsnivå (se tabell 1).

Tabell 1: Icke-fysiska och fysiska indikatorer av social hållbarhet (ur Dempsey et al. (2011), s. 291. Bearbetad av författaren 2021)

Icke-fysiska faktorer (eng. Non-physical factors)	Fysiska faktorer (eng. Physical factors)
Utbildning och upplärning (eng. Education and training)	Stadsmässighet (eng. Urbanity)
Social rättvisa: inom- och mellan generationer (eng. Social justice: inter- and intra-generational)	Tilltalande offentlig sfär (eng. Attractive public realm)
Deltagande och lokal demokrati (eng. Participation and local democracy)	Adekvata bostäder (eng. Decent housing)
Hälsa, livskvalitet och välbefinnande (eng. Health, quality of life and well-being)	Den lokala utomhusmiljöns karaktär (eng. Local environmental quality and amenity)
Social inkludering (eng. Social inclusion)	Tillgänglighet (eng. Accessibility)
Socialt kapital (eng. Social capital)	Hållbar stadsutformning (eng. Sustainable urban design)
Gemenskap (eng. Community)	Grannskap (eng. Neighbourhood)
Trygghet (eng. Safety)	Gångvänligt kvarter (eng. Walkable neighbourhood)
Blandade upplåtelseformer (eng. Mixed tenure)	
Social struktur (eng. Social order)	
Social sammanhållning (eng. Social cohesion)	
Samhällssammanhållning (eng. Community cohesion)	
Sociala nätverk (eng. Social networks)	
Socialt samspel (eng. Social interaction)	
Känsla av gemenskap och tillhörighet (eng. Sense of community and belonging)	
Sysselsättning (eng. Employment)	
Stabil boendesituation (eng. Residential stability)	
Aktiva samhällsorganisationer (eng. Active community organizations)	
Kulturella traditioner (eng. Cultural traditions)	

Utöver de icke-fysiska och fysiska faktorerna preciseras termer för att operationalisera social rättvisa och hållbarhet i lokala gemenskaper. Social rättvisa i urban miljö kan mätas som tillgänglighet till service, vilka i sin tur kan vara både fysiska och icke-fysiska. Hållbarhet i lokala gemenskaper definieras som fem aspekter med inbördes relationer: *social interaktion och sociala nätverk i gemenskaper, deltagande i kollektiva grupper och nätverk i gemenskaper, gemenskapers stabilitet, platsidentitet samt säkerhet och trygghet* (ibid. ss. 292–294).

Weingaertner och Moberg (2014, s. 125) sammanställer aspekter av social hållbarhet som framkommer i litteraturen och knyter an till en urban hållbarhetsdiskussion (se tabell 2). Till skillnad från Dempsey et al. identifieras *socialt kapital, humant kapital* och *välbefinnande* som tre kärnteman i socialt hållbar utveckling. I sin sammanställning, som inkluderar aspekter ur Dempsey et al. alster, klargör de vikten av att aspekterna inte nödvändigtvis har samma innebörd i all litteratur. Detta gör en kontextuell förankring viktig i förståelsen hur social hållbarhet ska definieras. De menar dock på att det i alla kärnteman finns en grundläggande förståelse gällande socialt hållbar utveckling som har att göra med att antingen förbättra eller bevara livskvalitet hos människor. De listade aspekterna bör därför ses som hjälpmedel för att konkretisera lokala förutsättningarna (ibid. ss. 128 – 129).

**Tabell 2: Aspekter av social hållbarhet i en urban kontext
(ur Weingaertner & Moberg (2014, s. 12). Bearbetad av författaren 2021)**

Tillgänglighet (eng. Accessibility)
Socialt kapital och nätverk (eng. Social capital and networks)
Hälsa och välbefinnande (eng. Health and well-being)
Social sammanhållning och inkludering (eng. Social cohesion and inclusion)
Trygghet och säkerhet (eng. Safety and security)
Rättvis fördelning av inkomst, sysselsättning (eng. Fair distribution of income, employment)
Lokal demokrati, delaktighet och bemäktigande (eng. Local democracy, participation and empowerment)
Kulturarv (eng. Cultural heritage)
Utbildning och upplärning (eng. Education and training)
Lika möjligheter och rättvisa (eng. Equal opportunities and equity)
Stabil boendesituation och lokalsamhälle (eng. Housing and community stability)
Sammanlänkning och förflyttning (eng. Connectivity and movement)
Social rättvisa (eng. Social justice)
Platskänsla och tillhörighet (eng. Sense of place and belonging)
Blandade funktioner och upplåtelseformer (eng. Mixed use and tenure)
Tilltalande offentlig sfär (eng. Attractive public realm)
Den lokala utomhusmiljöns karaktär (eng. Local environment quality and amenity)

2.3.1. Delaktighet

I artikeln "*A Ladder Of Citizen Participation*" (1969) kritiserar Sherry Arnstein det medborgerliga deltagande i samhällsplaneringsrelaterade processer i USA, som i många fall inte ger något reellt inflytande i beslutsfattandet åt de mest maktlösa i samhället. Arnstein menar att det finns olika grader av delaktighet och inflytande för medborgarna i beslutsfattande processer och att dessa kan liknas vid en stega med åtta trappsteg (se figur 2) – en "*stega till medborgardeltagande*" (eng. Ladder of Citizen Participation. min översättning, 1969, s. 217). Trappstegen delas in i tre övergripande kategorier som sammanfattar graden av inflytande medborgaren har: *icke-deltagande* (eng. nonparticipation), *symboliskt deltagande* (eng. tokenism) eller *medborgarmakt* (eng. citizen power). Till kategorin icke-deltagande återfinns de två första stegen på trappan:

1. Manipulation (eng. Manipulation)

I detta steg bjuds medborgare in till den beslutsfattande processen under förespegligen att de kan bidra till beslutet, men deras medverkan tillåts endast för att kunna bli styrda till att tycka vad makthavarna redan bestämt ska gälla.

2. Terapi (eng. Therapy)

I detta steg likställs resurssvaga individers känsla av maktlöshet i beslutsfattandeprocesser med psykiska ohälsa av makthavarna. Deras åsikter ses som avvikande och något som måste botas och förändras (ibid. 217–218).

I kategorin symboliskt deltagande inkluderas de tre efterföljande stegen på trappan:

3. Information (eng. Informing)

I detta steg informeras medborgaren om sina rättigheter, skyldigheter och valmöjligheter och är ett första steg till ett legitimt medborgardeltagande. I detta steg är dock informationen ofta en envägskommunikation från experter till medborgare och medborgardeltagandet kommer ofta in i ett skede där det är för sent att utöva någon egentlig påverkan, vilket resulterar i ett endast symboliskt deltagande.

4. Konsultation (eng. Consultation)

Detta steg är ytterligare ett steg närmare legitim medborgarmakt, men om de åsikter medborgarna blivit rådfrågade inte tas i beaktande i beslutsprocessen är detta steg endast spel för gallerierna. Medborgardeltagandet stannar vid att fylla i enkäter och delta i lokala möten, samtidigt som makthavarna kan legitimera sina beslut med hänvisning till hur många som deltagit i mötena och fyllt i enkäterna, utan att ta någon egentlig hänsyn till medborgarnas åsikter (ibid. 218–219).

5. Blidkande (eng. Placation)

I detta steg börjar medborgardeltagandet utmynna i verkligt inflytande, även om symbolvärde finns kvar. Arnstein exemplifierar det med att utvalda medborgare, främst från missgynnade

grupper, får sitta med i nämnder och utskott och inkomma med förslag, men där det till syvende och sist är makthavarna som har majoritet och den beslutsfattande makten (ibid. 220).

De tre sista stegen på stegen kategoriseras som medborgarmakt:

6. Partnerskap (eng. Partnership)

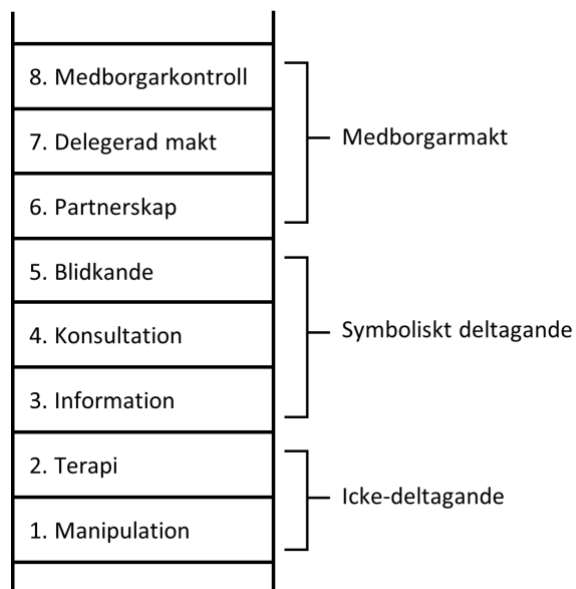
I detta steg fördelas makt och ansvar i beslutsfattandeprocesser genom förhandlingar och kompromisser mellan medborgare och makthavare. Dessa förhandlingar startas många gånger av medborgare som kräver mer inflytande och Arnstein observerar att partnerskap har störst chans att lyckas om medborgarna går samman och organiserar sig.

7. Delegerad makt (eng. Delegated power)

I detta steg är graden av deltagande högt och inom enskilda, offentliga projekt har medborgarna erhållit befogenheter att fatta besluten. Detta innebär bland annat att makthavarna tvingas till förhandlingar i dessa frågor på medborgarnas villkor och att medborgarna vid oenighet i detsamma i vissa fall har vetorätt (ibid. 221–222).

8. Medborgarkontroll (eng. Citizen control)

Genom medborgarkontroll får medborgarna möjligheten att ta fullständig kontroll över projekt med avseende på policysättning, förvaltning och kapaciteten att förhandla om sina villkor. Argument emot medborgarkontroll hänvisar till att det är ineffektivt, spär på separatism och att maktförflyttningen sker på bekostnad av resurssvaga individers möjligheter (ibid. 223–224).

Figur 2: Stege för medborgardeltagande (ur Arnstein (1969, s. 217). Bearbetad av författaren 2021)

2.3.2. Mångfald

Susan Fainstein (2005) beskriver i sin artikel *“Cities and diversity: Should we want it? Can we plan for it?”* hur begreppet mångfald kommit att bli ett av de mest eftersträvarvärda idealen inom samhällsplaneringen, där det framhålls som nyckeln till att åstadkomma både en rättvis stad och stimulera ekonomisk tillväxt. Mångfald som begrepp har ingen entydig innebörd, utan Fainstein (2005, s. 4) identifierar hur definitionen av mångfald inom planeringslitteraturen varierar mellan olika, men samhällsplaneringsrelaterade yrkesgrupper. Mångfald kan i och med denna variation definieras som antingen:

1. Mångfald och variation med hänseende till byggnaders arkitektoniska utförande eller byggnadstyper.
2. Mångfald och variation med hänseende till användningsområde och funktion.
3. Social mångfald i betydelsen av heterogenitet med hänseende till klass och etnicitet.

Huruvida mångfald ska förstås som en eller flera av dess innebörder, om innebörderna har någon kausal påverkan på varandra eller om det finns en hierarkisk ordning råder det ingen enighet om. Fainstein (ibid. ss. 4–5) exemplifierar denna oenighet med bland annat urbanteoretikern Jane Jacobs respektive Leonie Sandercocks syn på mångfald och stadsutveckling. Jacobs å ena sidan menar att stadsutveckling sker tack vare att en mångfald av funktioner i staden leder till både social mångfald och ekonomisk utveckling medan Sandercock å andra sidan anser att stadsutveckling sker med syftet att skapa en socialt rättvis stad. Detta blir möjligt genom social mångfald i form av etnisk och kulturell variation av befolkningen.

Tuna Tasan-Kok, van Kempen, Raco och Bolt (2013) bidrar med ett annat perspektiv på mångfald i rapporten *“Towards Hyper-diversified European cities: A critical literature review”*. Mångfald definieras i detta fall som *“[...] the presence of a number of socio-economic, socio-demographic, and ethnic groups within a certain spatial entity, such as a city or a neighbourhood”* (ibid., 8). Socio-ekonomisk mångfald (eng. socio-economic diversity) beskrivs här som blandningen av fattiga och rika hushåll samt låg- respektive högutbildade personer som lever tillsammans i en avgränsad enhet, vanligtvis en stadsdel eller stad. Socio-demografisk mångfald (eng. socio-demographic diversity) avser en mångfald i ålders- och hushållssammansättning medan etnisk mångfald (eng. ethnic diversity) avser en blandning av etniska grupper eller blandningen mellan etniska minoritetsgrupper och den inhemska befolkningen. Utöver dessa definitioner av mångfald nämns även kulturell mångfald (eng. cultural diversity) som förekomsten av grupper med olika normer, värderingar och målsättningar. Hypermångfald utvidgar begreppet mångfald till att även avse skillnader mellan livsstilar, attityder, normer, identiteter och aktiviteter inom och mellan olika befolkningsgrupper, vilket Tasan-Kok et al. (ibid., ss. 12–13) anser ger en bättre avbildning av samhället.

Den socio-ekonomiska mångfalden i staden kan under påverkan av en ojämn ekonomisk utveckling resultera i social polarisering och social ojämlikhet. Social polarisering orsakar en simultan ökning av individer eller hushåll som har en hög respektive låg inkomst, samtidigt som andelen medelinkomsttagare minskar. Denna utveckling kan även förklaras med termer av utbildning eller social klass, och innebär då en ökning av hög- respektive lågutbildade samt en

ökning av över- och under klassen på bekostnad av medelklassen. Det kan även förklaras som en polarisering gällande vem som har tillgång till social trygghet samt vem som står inför mer osäkra förhållande. Social ojämlikhet benämns i detta fall som ett ökat avstånd mellan låg- och höginkomsttagare, där höginkomsttagare tjänar alltmer och låginkomsttagare tjänar allt mindre. Det kan även förklaras som ett ökande avstånd mellan olika grupper avseende tillgången till andra resurser (ibid., ss. 19–20).

Beroende på hur tillitsfullt ett samhälle är kan etnisk mångfald påverka hur individer och grupper i ett givet område väljer att interagera med varandra (ibid., ss. 49–50). Enligt homogenitetsteorin föredrar individer att associeras och umgås med individer som har liknande karaktärsdrag, vilket leder till att grupper homogeniseras. Gruppkonfliktteorin menar att grupper känner sig hotade av närvaron av andra grupper och denna känsla av hot ökar ju större de utomstående grupper är i förhållande till den egna gruppen. Detta förutspås leda till avståndstagande till andra grupper och lägre tillit (Tasan-Kok et al 2013, ss. 49–50).

3. Metod

I detta kapitel presenteras de metoder som har legat till grund för insamlandet av och bearbetningen av det empiriska materialet. Det empiriska materialet har samlats in genom en kombination av dokumentstudier och intervjuer. Syftet har varit att genom metodologisk triangulering med dessa två metoder kunna få en mer nyanserad bild av materialet och öka undersökningens träffsäkerhet (Denscombe 2009, s. 188).

3.1. Fallstudie

Denna uppsats ämnar undersöka hur social hållbar beaktas i byggemskaper och självbyggeri. Detta tas sig form i två kvalitativa fallstudier – den ena undersöker byggemskaper i fallet byggemskaperen Röda Oasen, medan den andra undersöker självbyggeri i fallet Egnahemsfabriken (se kapitel 4). Fallstudier innebär att endast en enhet undersöks med avsikten att kunna få en djupgående förståelse för fenomen som förekommer inom fallstudiens avgränsningar (Denscombe 2009, s. 59). Fallstudier kritiserar för att vara svåra att generalisera men Denscombe (ibid., s. 68) menar att det är upp till läsaren att avgöra huruvida några generella slutsatser kan utgå från fallen. Avsikten med uppsatsens fallstudier är att få en ingående förståelse för just dessa fall.

3.2. Dokumentstudier

Dokumentstudier utgör uppsatsens huvudsakliga analysmetod genom att sekundärdata har inhämtats från fallstudiernas hemsidor samt från dokument som funnits att tillgå på sagda hemsidor. Det empiriska materialet avgränsades till att endast omfatta material som publicerats av fallstudieobjekten själva, då det ansågs utgöra en naturlig avgränsning av uppsatsen och utifrån betänkligheter om materialets validitet. Genom att utgå från material som kommer direkt från källan garanteras dess autenticitet (ibid., 301). Materialet har ansetts vara trovärdigt med reservationen att det förekommer en viss partiskhet hos respektive fall att vilja framhäva positiva aspekter framför negativa. Detta kan ha en negativ inverkan på det empiriska materialets reliabilitet.

Det empiriska material som legat till grund för dokumentstudierna presenteras kortfattat nedan.

- *Byggemenskap Röda Oasens hemsida (<https://kollektivhusetrodaoasen.com/>)*

Byggemenskapen Röda Oasens officiella hemsida innehåller fakta om byggemenskapen samt de fyra dokument som listas här nedanför:

- *Dokument "Röda Oasens vision & intention"*

Dokumentet innehåller de visioner och intentioner som ligger till grund för byggemenskapen Röda Oasen och som medlemmarna förbinder sig att följa.

- *Dokument "Stadgar för bostadsrättsföreningen Röda Oasen"*

Dokumentet behandlar de stadgar som utgör grunden för den framtida bostadsrättsföreningen Röda Oasen.

- *Dokument "Röda Oasen – delningsinitiativ och aktiviteter"*

Dokumentet beskriver Röda Oasens framtida verksamhet.

- *Dokument "Handlingsplan social hållbarhet"*

Dokumentet beskriver hur Röda Oasen ska arbeta för att uppnå social hållbarhet i Sege park.

- *Egnahemsfabrikens hemsida nr. 1 (<https://www.egnahemsfabriken.se/>)*

Egnahemsfabrikens officiella hemsida beskriver dess verksamhet och länkar till de tre efterföljande dokumenten:

- *Dokument "Styrelsens förslag till verksamhetsplan för verksamhetsåret 2019–2020"*

Dokumentet beskriver hur styrelsen i Egnahemsfabriken Tjörn Ekonomisk förening vill organisera det efterföljande verksamhetsåret.

- *Dokument "Tillsammans syns vi"*

Dokumentet är en utvärdering av Egnahemsfabrikens projekt *Tillsammans syns vi* år 2018.

- *Dokument "Verksamhetsberättelse 2019"*

Dokumentet utgör Egnahemsfabriken Tjörn Ekonomisk förenings verksamhetsberättelse för år 2019.

- *Egnahemsfabrikens hemsida nr. 2 (<https://tjorn.egnahemsfabriken.se/>)*

Detta är den nya, officiella hemsidan om Egnahemsfabriken och beskriver verksamheten.

3.3. Semi-strukturerade intervjuer

Semi-strukturerade intervjuer har använts som metod för att samla in primärdata. Sammanlagt fem intervjuer av semi-strukturerad karaktär genomfördes inom ramen för de två fallstudierna. Innan intervjuerna genomfördes och valet av informanter hade gjorts, konstruerades intervjuguiderna med frågor som knyter an till uppsatsens syfte och som kan komplettera dokumentstudierna. Då det rör sig om två fallstudier anpassades intervjuguiderna till respektive

fall, men med avsikten att innehållet skulle vara likartat i största möjliga mån. I fallstudien av Egnahemsfabriken författades två intervjuguider, detta då en informant avvek från de två andra egenskapsmässigt (se tabell 3 för fördelning av intervjubilagor). Upplägget med semi-strukturerade intervjuer ansågs passande, då det medger en flexibilitet för båda parter att utforska intervjuens ämne utan att intervjuarens frågor för den delen glöms bort (Denscombe 2009, ss. 234–235). Av fem informanter valdes fyra ut genom ett subjektivt urval. Dessa informanter ansågs besitta värdefull kunskap som kunde bidra med relevant information och kontaktades via mejl med detta i åtanke (ibid., s. 37). Informant C valdes ut genom snöbollseffekten², vilket i detta fall innebar att hen ansågs relevant för undersökningen av en person på Egnahemsfabriken som inte själv kunde ställa upp på intervju. Denna informant ansågs kunna bidra till undersökningen och kontaktades via mejl.

Intervjuerna genomfördes efter överenskommelse per telefon eller Zoom, beroende på vad informanten föredrog (se tabell 3). Intervjuförfarandet skedde på forskningsetiska grunder genom att intervjuens syfte förklarades och informeratsamtycke inhämtades. Tillstånd inhämtades från samtliga deltagare för att spela in intervjuerna. Informanternas aidentifierades med hänsyn till deras integritet, men tillstånd hade inhämtats från samtliga att få nämna dem vid namn. Intervjuerna transkriberades i sin helhet och informanterna gavs möjlighet att ta del av dem.

Tabell 3: Information om informanterna fördelat på respektive fall (Författaren 2021)

Fall: Byggemenskap Röda Oasen			Fall: Egnahemsfabriken		
Informant A	Intervjubilaga 1 (Bilaga 1)	Telefon	Informant C	Intervjubilaga 2 (Bilaga 2)	Telefon
Informant B	Intervjubilaga 1 (Bilaga 1)	Zoom	Informant D	Intervjubilaga 3 (Bilaga 3)	Zoom/ Telefon
			Informant E	Intervjubilaga 3 (Bilaga 3)	Zoom

En kort sammanfattning av informanterna följer nedan.

- Informant A

Informant A är medlem i byggemenskap Röda Oasen sedan sommaren år 2020. Hen arbetar inom sjukvården och valde att gå med i byggenskapen på grundvalen av dess kollektiva inriktning.

² Urvalet bestäms genom hänvisningar från andra personer (Denscombe 2009, s. 38)

- Informant B

Informant B är medlem i byggemenskap Röda Oasen sedan sommaren år 2020. Hen arbetar som arkitekt och att gå med i byggemenskapen kändes utvecklande på ett personligt såväl som professionellt plan.

- Informant C

Informant C är pensionär. Har varit självbyggare i två omgångar – första gången i samband med byggandet av sitt bostadshus och den andra med stöd av Egnahemsfabriken.

- Informant D

Informant D tillhör arbetskooperativet på Egnahemsfabriken. Hen är utbildad bygghantverkare och innehar en roll på Egnahemsfabriken som innebär ett ansvar för verksamheter relaterade till byggprojekt.

- Informant E

Informant E tillhör arbetskooperativet på Egnahemsfabriken. Hen är utbildad arkitekt och innehar rollen som arkitektstöd och ansvarar för organiseringen av byggbrigader.

3.4. Analysmetod

För att analysen skulle vara behjälplig i att kunna besvara frågeställningarna har det empiriska materialet genomgått en viss bearbetning. Intervjuerna transkriberades i sin helhet innan analysen tog vid. Samtliga hemsidor sparades ner i textformat för att underlätta databearbetningen. Det empiriska materialet tematiserades utifrån operationaliseringen av social hållbar utveckling. Detta innebar att hela det empiriska materialet tematiserades och senare analyserades utifrån indikatorn *delaktighet* och indikatorn *mångfald*.

4. Fallstudierna

4.1. Byggemenskapen Röda Oasen

Byggemenskapen Röda Oasen tilldelades en markanvisning med tillhörande byggnad av Malmö stad i området Sege park i slutet av år 2016. Sege park ligger i Kirseberg i Malmö och området innehöll fram till mitten av 1990-talet en rad psykiatriska sjukvårdsfunktioner. Sege park är testbädd för olika hållbarhetslösningar och området genomgår en omvandlingsprocess där bland annat de gamla sjukhusbyggnaderna tas tillvara på. Byggemenskap Röda Oasen förfogar över och ska renovera byggnad sju, som utgjorde det gamla sjukhusområdets centralkök (Block, Söderlund & Persson 2020, ss. 4–5).

Byggemenskap Röda Oasen kommer att bli ett kollektivhus med två våningsplan och tillhörande källare. Förutom enskilda lägenheter kommer det finnas gemensamhetsytor i form av bland annat storkök, matsal, verkstad och ateljé. Utomhus kommer det bedrivs egen odling. Kollektivhuset kommer att upplåtas som en bostadsrättsförening men där även hyresrätter kommer att erbjudas. Byggemenskapen skulle ha påbörjat renoveringen av byggnad sju under våren 2021, men har efter förseningar inget fastställt datum för när det ska ske (ibid., ss. 7–8)

4.2. Egnahemsfabriken

Egnahemsfabriken ligger i Svanvik på ön Tjörn i Västra Götaland. Egnahemsfabriken bildades år 2018 och består dels av en ekonomisk förening, dels en ideell förening. Den ekonomiska föreningen utgör en organisatorisk och fysisk stödstruktur för självbyggare och för de som vill hjälpa andra att bygga sina hus. De bedriver parallellt med detta olika former av verksamheter för sina medlemmar med utgångspunkt i praktiskt byggande. Tanken med stödstrukturen är att den ska vara en plats där amatörer med professionellt stöd kan bygga hus och genom att utföra mycket av arbetet själv sänka totalkostnaden på bygget. Egnahemsfabriken benämner detta som en form av modernt självbyggeri som kan utgöra en alternativ väg till boende genom eget arbete för grupper som saknar ekonomiskt kapital (Tekie, Bokström, Berg & Harling 2019, ss. 5–6).

Fabriken i Svanvik består projektytor för självbyggare samt de maskiner och utrustning en självbyggare behöver. Det erbjuds tillgång till övernattningsbostad och utrymmen för återhämtning. Här finns även Egnahemsfabrikens lager av återbrukat material som kan användas av självbyggare mot betalning. I Svanvik finns även växthus, café och andra funktioner som relaterar till den ekonomiska föreningens verksamheter (Egnahemsfabriken 2021b).

5. Analys

I detta kapitel analyseras det empiriska materialet utifrån de operationaliserade indikatorerna av socialt hållbar utveckling – *delaktighet* och *mångfald*.

5.1. Delaktighet

Indikatorn delaktighet som används som teoretiskt ramverk i detta kapitel utgår i all väsentlighet från Arnsteins (1969) delaktighetsstege.

5.1.1. Byggemenskapen Röda Oasen

Startsidan på Kollektivhuset Röda Oasens hemsida ger en kortfattad beskrivning om byggemenskapen och området Sege park där huset de ska omvandla till sitt boende ligger. Begreppet byggemaskaper beskrivs som en möjlighet för *”större frihet att skapa ett boende anpassat efter våra förutsättningar, behov och önskemål”* (Röda Oasen 2019a). Uttalandet tyder på att byggemaskaper är en väg till att tillgodose sig inflytande över sin boendesituation som inte är möjlig i tillräcklig grad i andra former av bostäder. Denna beskrivning tyder på att de bostadsalternativ som finns tillgängliga för byggemaskaper idag faller under den andra kategorin om *symboliskt deltagande* (Arnstein 1969, ss. 217–219), då det finns en viss grad av inflytande i dem men att det kan bli högre genom organisering i en byggemaskap.

Byggemaskaper Röda Oasen är tänkt att utmynna i en bogemaskap i form av ett kollektivhus. Avsikten är att medlemmarna kommer att ha egna lägenheter men även tillgång till gemensamma utrymmen såsom storkök och matsal, lektrum, trädgård och odlingar. I källaren är det planerat för tvättstuga och skafferier men ytor finns till ytterligare gemensamhetsfunktioner. Det framgår att byggemaskaper efterfrågar verkstad, ateljé och bastu men att med nya medlemmar *”kanske det kommer önskemål om ett rymdrum eller ett bollhav”* (Röda Oasen 2019a). Byggemaskaper kan anses arbeta för vad Arnstein kategoriserar som *partnerskap*, det vill säga att besluten fattas genom förhandlingar och kompromisser. Ytan för de gemensamma utrymmena är begränsad och vad som till slut kommer att rymmas där kommer att bestämmas av medlemmarna.

Under uppförandetiden deltar byggemaskaper i arbetsmöten i anknytning till *Byggherredialogen* – en sammanslutning av Malmö stad och de nio andra byggherrar som bygger i Sege park. Beroende på hur detta deltagande organiseras kan det tolkas som antingen

blidkande eller *partnerskap* på Arnsteins stege (1969, ss. 220–222) Blidkande kategoriserar Arnstein deltagande där medborgare får sitta med i beslutsfattande organ och inkomma med förslag, men där besluten fattas enväldigt av makthavaren. Om kommunen inte tar till sig av det som diskuteras på arbetsmötena kan det ses som blidkande, men om de tar hänsyn till byggherrarnas åsikter och rättar sig efter dessa ökar deltagandegraden till partnerskap.

Sidan *vanliga frågor* (2019) på byggemenskapens hemsida fungerar som en informationssida om byggemenskapen i stort och om olika frågor som potentiella medlemmar kan tänkas vilja veta mer om. Det framkommer av hemsidan att lägenheterna kommer att bli tillgängliga för medlemmarna i form av rå-lägenheter, det vill säga icke-färdigställda, något som byggemenskapen kommit fram till passar bäst för dem. *"Allt viktigt finns på plats men köparen får själv besluta om kök, inredning i badrum, ytskikt golv [!], väggar o [!] tak"* (Röda Oasen 2019b). Inflytandet för medlemmarna över sin enskilda lägenhet kan i detta avseende tolkas som *medborgarkontroll*, vilket är det översta steget på Arnsteins stege och innebär en fullständig kontroll över den beslutsfattande processen (Arnstein 1969, ss. 223–224). Detta då medlemmarna fritt förfogar över sin lägenhet och kan fatta beslut rörande utformningen utan inblandning utifrån.

Byggemenskapen konstaterar att större arbeten i huset som faller under kategorin system – bland annat vatten, avlopp, värme och ventilation kommer att göras av professionella med hänsyn till fackmannamässiga krav som ställs från olika instanser, samt att det kommer att bli billigare och enklare för gruppen. Hur mycket av det arbete som är möjligt att göra själv fattas det beslut om tillsammans i gruppen när det är aktuellt. Att fatta beslut i en grupp innebär kan innebära kompromisser mellan den enskilde och den större enheten och kan liknas vid en form av *partnerskap* på Arnsteins stege (ibid., ss. 221–222). Informant A beskriver beslutsfattande i grupp och kompromisser som att:

"[...] det kan ju alltid vara så att det alltid är någon som inte får som en vill. Det är ju också hela delen av att gå in i en sån här – någon gång måste någon alltid kompromissa. [...] Sen så märker man i gruppen att vissa saker är viktigare för några och andra saker är viktigare för andra och där måste ju alla kompromissa lite grand".
(Informant A, 2020)

En vanligt förekommande fråga till byggemenskapen som de väljer att belysa är vilken grad av inflytande nya medlemmar kan få i jämförelse med de som varit medlemmar längre. Röda Oasen sticker inte under stol med att det under byggprocessens gång hållits otaliga möten inom gruppen, med kommunen, andra byggherrar och konsulter samt att både stora och små frågor har diskuterats och fattats beslut om. Byggemenskapen ser det som ett stort ansvar att förmedla den samlade kunskapen och beslutsgången till de nya medlemmarna *"så att vi tillsammans kan bygga vidare på den grund vi lagt"* (Röda Oasen 2020b). Överlämnandet av information och invigningen av de nya medlemmarna kan tolkas som *information*, det tredje steget på Arnsteins stege. Information innebär ett symboliskt deltagande och omfattar en envägskommunikation från de med expertis till de som inte besitter samma kunskap och makt.

I dokumentet Röda Oasens vision & intention (2020) beskrivs de visioner och avsikter som ligger till grund för byggemenskapen och som senare kommer att vägleda det kollektiva livet i

bostadsrättsföreningen när bygget väl är klart. Här framkommer det vilka aktiviteter medlemmarna förväntas delta i under byggprocessen och senare i driftsfasen (se tabell 4).

Tabell 4: Beskrivning av aktiviteter under Röda Oasens byggfas (ur Vision & intention 2020, s. 1) och författarens gradering av dessa utifrån Arnsteins steg för medborgardeltagande (1969)

Byggfasen	Gradering
Aktivt delta på möten och utföra uppgifter kopplat till byggemskapsprocessen	6
Delta under arbetshelger, samt i arbetsgrupper, utifrån processens behov	7
Ta ansvar för att hålla sig informerad och uppdaterad om processen	3
Vara insatt i och följa avtalade [!] i medlemsavtal, stadgar och andra juridiska dokument	3
Delta i att ta fram, följa och utvärdera arbetssätt/samarbetsmetoder och demokratiska processer	6
Bidra till att Röda Oasen bereder väg för andra byggemskaper	6
Bidra till att Röda Oasens samarbete med kommunen och byggherregruppen fungerar	6

Tabell 5: Gradering av stegen på Arnsteins steg för medborgardeltagande (1969)

Manipulation	Terapi	Information	Konsultation	Blidkande	Partnerskap	Delegerad makt	Medborgarkontroll
1	2	3	4	5	6	7	8

I byggfasen åläggs medlemmarna att aktivt delta i projektet i olika former, för att på så sätt driva processen framåt. Aktiviteterna kan tolkas som att de uppfyller olika grader av delaktighet på Arnsteins steg och har färgmarkerats utifrån vilket steg de anses motsvara. Den lägsta graden av delaktighet kan tolkas som *information* faller under kategorin *symboliskt deltagande* (Arnstein 1969, ss. 218–219). Både att *ta ansvar för att hålla sig informerad och uppdaterad om processen* och att *vara insatt i och följa avtalade [!] i medlemsavtal, stadgar och andra juridiska dokument* indikerar på en envägskommunikation, där medlemmen i detta skede inte aktivt bidrar till beslutsprocessen, men agerar mottagare av resultatet av ett fattat beslut. Detta kan liknas vid den envägskommunikation som Arnstein hävdar är centralt i detta steg (ibid.).

Medlemskapet i byggemskaper förutsätter att medlemmarna aktivt deltar i förehavanden både inom gruppen och i förhållande till andra aktörer. En majoritet av byggfasens aktiviteter kan tolkas som *partnerskap* på Arnsteins steg (ibid., ss. 221–222), då de bestäms och utförs

genom samarbete – både medlemmarna emellan i byggemenskapen och byggemenskapen som helhet med Malmö stad och andra byggherrar. Det kategoriseras som den lägsta graden av medborgarmakt, då kompromisser och förhandlingar styr maktfördelningen mellan makthavare och medborgare.

En högre grad av delaktighet återfinns i byggemskapens interna arbetsuppdelning, där medlemmarna ska *delta under arbetshelger, samt i arbetsgrupper, utifrån processens behov*. Byggemenskapen har valt att fördela beslutsfattande i gemenskapen. Två konsulter är anställda på vardera 25 procent som ansvarar för ekonomi och arkitektur. *”De har mandat att fatta beslut som vi har gett dem men sen när det är större beslut så måste de lyfta tillbaka det i gruppen och då har vi [...] möten varannan vecka på Zoom och går igenom såna här saker som ska beslutas som stora saker”* (Informant A, 2020). Hela gruppen närvarar varannan vecka på ett stormöte och varannan vecka hålls möten i mindre grupper. De mindre grupper ansvarar för specifika ansvarsområden. Informant A är delaktig i byggemskapens trädgårdsgrupp, som ansvarar för utformningen av trädgården, medan informant B är delaktig i gruppen som ansvarar för de gemensamma utrymmena. Arbetsgrupperna har formats utifrån vad respektive medlem tycker är viktigt att engagera sig i. Arbetsgrupperna rapporterar sedan vad de har arbetat med på stormötet. Att byggemenskapen valt att fördela ansvaret förklarar informant B som:

”Så vissa grejer kommer att vara att vi kommer bara ta beslut som ingen annan ens sett eller haft-kunnat ha åsikt om – lite så kommer det behöva att vara att man måste lämna över det beslutsansvaret, för alla kan inte vara med på alla beslut. Det blir för mycket” (Informant B, 2020).

Informant A känner att *”det blir ju mycket förtroende”* (Informant A, 2020) men att även om arbetsgrupperna får mandat att företräda de andra medlemmarna på sina områden, finns alltid möjligheten att uttrycka sin åsikt om arbetsgruppernas förslag: *”[...] är det något då som jag tycker är jättegalet får jag [...] säga det då”* (informant A, 2020). Arbetsgrupperna arbetar inte helt autonomt från den stora gruppen, utan när det gäller större projekt inom respektive arbetsgrupp inhämtas de andra medlemmarnas åsikter innan ett förslag läggs fram i den stora gruppen.

”[...] då får vi hålla en workshop för övriga gruppen för alla får säga så här ‘här skulle jag vilja ha ett växthus, här skulle jag vilja ha en fin rabatt eller här skulle jag vilja ha’. Så att man också plockar in vad de andra tycker och sen kan vi utforma något och presentera ett förslag”. (informant A, 2020)

Byggemenskapens ansvarsfördelning uppvisar likheter med *delegerad* makt, det sjunde steget i Arnsteins teori (1969, ss. 221–222). Konsulterna har tilldelats förtroende att fatta beslut till en viss utsträckning, men när det gäller beslut som anses vara av vikt för byggemenskapens har dess medlemmar det sista ordet. Det går även att tolka arbetsgruppernas beslutsfattande som en form av delegerad makt. De har tilldelats befogenheter att bestämma över och utforma projekt inom sina respektive ansvarsområden men som sedan byggemenskapen i sin helhet bestämmer om det ska godkännas. I processen med att utforma projekten i arbetsgrupperna inhämtas åsikter från de utomstående medlemmarna. Detta förfarande kan tolkas som *blidkande* utifrån Arnsteins teori (ibid., s. 220). De andra medlemmarna får komma med förslag

till arbetsgruppen men det är upp till den sistnämnda att besluta hur eller om dessa förslag ska tas i beaktande.

Enligt informant B är delaktigheten inom gruppen under byggprocessen dock inte helt jämnt fördelat: *"Men det finns ju många i vår förening [...] som sitter med på möten [...] men inte har några drivande roller, utan kanske mer sitter standby för att driva grejer när man väl bor i huset [...]"* (Informant B, 2020). De medlemmar som valt att inte delta i lika stor utsträckning som de andra kan tolkas som att de även minskar graden av delaktighet på Arnsteins steg till *blidkande* (Arnstein 1969, s. 220). De sitter med i ett beslutsfattande organ och har möjlighet att inkomma med förslag, men makten att fatta beslut sker av andra. Samma informant tror att det kan bero på *"att det är en stressfaktor att få det beslutsansvaret när man inte har så diger erfarenhet"*. (Informant B, 2020).

En av Röda Oasens visioner är att underlätta tillgången till bostad då de anser att detta inte tillgodoses i den utsträckning det behövs på bostadsmarknaden idag. Denna vision konkretiseras till flertalet punkter för att göra det mer genomförbart och en av punkterna handlar om att göra det möjligt för fler att bo i Röda Oasen. Detta tänker de sig ska ske genom *sociala lägenheter* och hyreslägenheter. Med sociala lägenheter menas lägenheter där Malmö stad står för kontraktet och hyr ut lägenheten till någon som är i behov utav det. Denne person ska i övrigt följa föreningens stadgar och vilja bo kollektivt (Röda Oasen 2020a, ss. 2–4). Informant A berättar att några av de tidigare medlemmarna i byggemenskapen valt att gå ur gruppen då det beslutades om att ha sociala lägenheter i huset.

"[...] det är ju några som har hoppat av för den här sociala lägenheterna har varit en vattendelare. [...] hälften har tyckt att det varit obehagligt – 'vad är det för, vi kan inte ha narkomaner i huset'. Folk blir rädda för vad de inte känner till." (Informant A, 2020)

Informant B förklarar det med att *"det står med i stadgarna så det kommer vi ha, så att vi – 'är ni inte med på det så får ni hoppa av' och så gjorde de det"*. (Informant B, 2020). Situationen med de sociala lägenheterna kan tolkas som ett negativt utfall av de kompromisser som görs vid *partnerskap* (Arnstein 1969, ss. 221–222). I frågan om sociala lägenheter valde de avhoppande medlemmarna att inte kompromissa och fann därmed ingen annan utväg än att lämna byggemenskapen.

För att göra det möjligt för de som inte kan eller vill köpa en bostad bygger Röda Oasen både uthyrningsrum och större lägenheter (Informant B, 2020). Både informant A och B uttrycker vissa betänkligheter kring hur det kommer att fungera i praktiken. Informant A funderar över om *"[...] det blir en maktskillnad mellan den som hyr och den som äger"* (Informant A, 2020). Informant B tror att denna maktskillnad främst kommer till uttryck när det gäller fysiska förändringar av lägenheterna. *"[...] vi alla kan ändra i våra lägenheter som vi vill men är det någon som hyr som vill någonting måste de kolla med oss [...] – allt är vårt så att säga"* (Informant B, 2020). Informant B misstänker att denna maktskillnad är strukturellt inbyggt i förhållandet mellan de som äger och de som hyr:

"Det blir en hierarkiskillnad [...] även fast man gör allt för att det inte ska kännas så i livet i huset så kanske bara själva ägandeförhållandet gör det just eftersom de"

måste fråga oss varje gång de vill-om de vill måla om eller byta en dörr". (Informant B, 2020)

Informanternas farhågor å hyresgästernas vägnar kan tolkas som en farhåga över att de endast kommer att få ett symboliskt inflytande över sitt boende. Hyresgästerna måste söka tillstånd av styrelsen för att göra ändringar i vad som utgör deras bostad samtidigt som de i andra avseenden förväntas delta på samma villkor som bostadsrättsägarna. Detta skulle kunna tolkas som *blidkande* (Arnstein 1969, s. 220) och med att hyresgästerna måste rätta sig efter styrelsens beslut samtidigt som de i övrigt behandlas som fullvärdiga medlemmar.

I dokumentet Röda Oasen – delningsinitiativ och aktiviteter (2018, ss. 1–3) beskriver Röda Oasen sin framtida verksamhet. En verksamhet som är av stort intresse är odling och Röda Oasen föreslår för Malmö stad att en odlingsförening för de boende i området sköter det planerade odlingsområde som ska anläggas.

"Vi önskar också att kommunen vill avsätta plats för både redskapsbod, utekök och växthus i anslutning till odlingarna i kilen. Skötsel och drift kan utföras av odlingsföreningen. [...] diskussioner förs i byggherregruppen om att gemensamt finansiera uppstarten av detta." (Röda Oasen 2018, s. 3)

Röda Oasens förslag till kommunen samt de diskussioner de för i byggherregruppen kan tolkas utifrån Arnsteins teori som *partnerskap*. Arnstein (1969, ss. 221–222) menar på att förhandlingar om ansvar i många fall påbörjas på initiativ av civilsamhället och även har störst chans att lyckas om detta sker organiserat.

En av fördelarna med att vara med i en byggemenskap anser informant A vara det inflytande medlemmen har över utformningen av den egna bostaden. *"Vi har kunnat sitta och designa vår egen lägenhet, vem har möjlighet till det om man inte är sin egen". (Informant A, 2020)*. Samma informant beskriver denna möjlighet som att *"jag helt plötsligt har jättemycket bestämmanderätt"* (Informant A, 2020) i jämförelse med andra alternativ. Informant B tror att en anledning till att gå med i den byggemenskap *"handlar ganska mycket om kontroll också – att man känner att man är delaktig och har kontrollen över valen i ens boende"*. (Informant B, 2020). Båda informanter talar om vad som kan falla under kategorin *medborgarmakt* i Arnsteins teorier (1969, ss. 221–222). De båda beskriver en hög grad av inflytande över val som relaterar till det egna boendet och hur det ska se ut.

5.1.2. Egnahemsfabriken

Egnahemsfabriken beskriver sig själv som en stödstruktur för de eller den som vill bygga sitt eget hus eller hjälpa andra att bygga sitt hus. Denna struktur består dels av en fysisk struktur där ytor, maskiner och verktyg görs tillgängliga för självbyggaren, dels en social struktur där självbyggaren kan få hjälp av professionella såväl som volontärer under olika moment i bygget. Syftet är att möjliggöra för fler att bli självbyggare genom att stötta utifrån varje enskild självbyggares behov

(Egnahemsfabriken 2019a). Informant D, som är en del av Egnahemsfabrikens arbetskooperativ, förklarar försöker konkretisera stödstrukturen:

"Men tanken är ju att vi ska kunna liksom hjälpa människor att kunna bygga sina egna hus, och hur vi gör det bäst det beror ju på vad du behöver hjälp med [...]. Så kanske det är någon som bara behöver en plats, ja då kan upplägget se ut som att du får hyra en plats väldigt billigt hos oss. Det kanske är någon som behöver moraliskt stöd och vara en del av ett sammanhang för att genomföra det bygget som den personen vill göra. Då kan vi förse dem med det, det kanske är någon som behöver att – en byggfirma då fast som, som tillåter dem och ha en större del av processen. Då kan vi vara den aktören, så det beror liksom det beror väldigt på vad du vill göra". (Informant D, 2020)

Hen menar att Egnahemsfabrikens funktion är *"inte att säga till folk vad de klarar av utan att hjälpa folk att göra en rimlig uppskattning över vad de klarar av"* (Informant D, 2020) när det gäller att bygga hus. Informant E, som också ingår i arbetskooperativet men har en annan yrkesroll, anser att Egnahemsfabrikens kärna är att *"bemäktiga själv- och tillsammansbyggare med stödjande strukturer"* (Informant E, 2020), men även att *"planera upp processer [...] och i den väver in förutsättningar för att ta hjälp av andra i lokalsamhället i den byggprocessen"* (Informant E, 2020) hör till kärnverksamheten. Egnahemsfabrikens stödstruktur utgår från att självbyggaren i allra största mån ska kunna utföra husbygget på egen hand. För de som inte vill eller har möjligheten att utföra bygget helt på egen kan Egnahemsfabriken gå in och stötta med olika insatser. I och med att det är självbyggarens behov som bestämmer Egnahemsfabrikens delaktighet i respektive bygge, samt att Egnahemsfabrikens avsikt är att stärka självbyggarens makt kan det argumenteras för att Egnahemsfabriken stödstruktur främjar kategorin *medborgarmakt* i Arnsteins teori (1969, ss. 221–224). Strukturen möjliggör och arbetar för en hög grad av delaktighet hos självbyggaren, men vilken grad av delaktighet beror på respektive självbyggare.

En självbyggare som valt att ta hjälp av Egnahemsfabriken är informant C. När hen ville uppföra en gäststuga på sin tomt på Tjörn föll valet på Egnahemsfabriken, men innan dess har hen i egen regi ritat och med hjälp av en snickare uppfört sitt nuvarande hus. Det huset ritade hen på ett *"vanligt, rutat papper"* (Informant C, 2020) men i fallet med gäststugan föll valet på Egnahemsfabrikens färdiga husmodell *EgnahemEtt*, ett Attefallshus på 30 kvadratmeter (Egnahemsfabriken 2021a). *EgnahemEtt* ritades om med hjälp av Egnahemsfabrikens arkitekt för att passa informantens behov:

"Vi utgick från den men det är klart att jag ändrade en del i den. [...] Då la vi till en, ungefär som en verandadel också, fixade ingången och jag sa att 'nej, jag vill inte ha badrumsdörren rätt in i köket utan den lägger vi där'." (Informant C, 2020).

I utformningsprocessen skilde sig åsikterna åt mellan parterna hur badrummet skulle utformas. Informant C berättar att *"där hade arkitekten en annan syn än jag, men där jag tyckte att min syn var bättre i det läget så då blev det så, och det är jag glad för."* (Informant C, 2020). Enligt hen var det inget som påverkade konstruktionen av byggnaden och då *"[...] de också tänker så att de-vi som ska bo där som får bestämma om det som är möjligt att göra utan att det blir galet på något sätt"* (Informant C, 2020) så var det heller inga problem att genomföra ändringen. Det

mesta av byggeriet utfördes av Egnahemsfabriken samt med hjälp av Egnahemsfabrikens byggbrigader, som består av frivilliga som arbetar i utbyte mot mat, men informant C utförde den invändiga målningen själv och fick hjälp av släktingar att sätta in köket. Informant C utgick från en redan färdig husmodell vid uppförandet av en gäststuga på sin tomt. Denna husmodell fick hen stöd av en arkitekt att förändra utifrån sina önskemål och när det uppstod delade åsikter i utformningsprocessen låg den beslutsfattande makten hos informant C. I det skede arkitekten och informanten tillsammans utformade gästhuset kan det talas om ett *partnerskap* men när arkitekten fick se sitt förslag gällande badrummet bli nedröstad av informant C kan det argumenteras för att den sistnämnde uppnått *delegerad makt* (Arnstein 1969, ss. 221–222). Arkitekten kan förvisso anses besitta den kunskapsmässiga makten, men det var informanten som fattade det avgörande beslutet. I detta steg är det makthavarna som måste förhandla med medborgarna gällande vissa beslut och inte tvärtom.

Styrelsen i Egnahemsfabriken Tjörn Ekonomisk förening presenterade i maj år 2019 sitt förslag till verksamhetsplan för verksamhetsåret 2019–2020. I den beskrivs bland annat de aktiviteter och målsättningar den ekonomiska föreningen har för det kommande verksamhetsåret. En av de målsättningar som styrelsen ansåg var av högst prioritet var *”att få fler i föreningen att självständigt leda och genomföra aktiviteter”* (Egnahemsfabriken 2019b). Målsättningen är att uppmuntra medlemmarna till att befästa sig själva med större inflytande i föreningens dagliga verksamhet. Att låta medlemmarna självständigt styra över diverse aktiviteter kan tolkas som ett uppmuntrande till *medborgarkontroll*. Medborgarkontroll ger medborgaren en kontroll utan mellanhänder i beslutsfattandet inom ett projekt (Arnstein 1969, ss. 223–224). Informant C berättar om hur ett sådant projekt uppstod när medlemmar gick ihop och bildade ett hönskooperativ på Egnahemsfabrikens område:

”Det var en tjej som frågade ’är det någon mer som är intresserad av att ha hönor?’. Då kände jag att ja, det vill jag ha, men jag vill inte ha det hemma. [...] Det blev ett helt gäng, så nu är vi väl åtta personer från sju familjer som har rustat upp lite hönshus Egnahemsfabriken hade fått” (Informant C, 2020).

Medlemmarna sköter självständigt den dagliga driften av hönorna: *”Vi har en dag var att sköta hönorna och ta äggen den dagen och sen gör vi rätt mycket gemensamma insatser”* (Informant C, 2020). Medlemmarnas initiativtagande och idéer är en viktig beståndsdel i den ekonomiska föreningen, då medlemmarna och deras engagemang är vad som utgör föreningen. De personer som ansvarar för mer regelbunden verksamhet på daglig basis eller veckobasis i Egnahemsfabriken ingår i vad som benämns som ett arbetskooperativ. Arbetskooperativet består bland annat av snickare, arkitekter, projektledare och *”återbrukare”* (Egnahemsfabriken 2021b). Även om Egnahemsfabriken utgörs av sina medlemmar och deras deltagande, har personerna som utgör arbetskooperativet ett större inflytande i verksamheten, då de förväntas bidra till verksamheten på ett mer organiserat sätt. Det kan liknas vid delegerad makt (Arnstein 1969, ss. 221–222) i och med att de erhållit befogenheten att fatta beslut inom enskilda ansvarsområden.

Egnahemsfabriken listar på sin hemsida (Egnahemsfabriken 2021c) olika projekt som är fullföljda, är pågående eller som kommer att påbörjas i nära framtid. *Ett hem för en ungdom* är ett projekt som Egnahemsfabriken ska anordna tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan

Väst och Tjörns kommun under sommaren år 2021. Syftet är att en ungdom från Tjörn ska få möjlighet att bygga sitt eget hus. Bygget sker med "hjälp och stöd av snickare, arkitekter och volontärer" (Egnahemsfabriken 2021d) men även med stöd av andra ungdomar. Att vilja hjälpa någon att bygga sitt eget hus kan vara lika stimulerande som att bygga åt sig själv menar informant E: "Att vara med och bygga på någon annans hus [...] ger lika mycket på många plan som att bygga på sitt eget hus till den som deltar i den processen, man ska inte underskatta det" (Informant E, 2020). En tanke med projektet är att vänner till den utvalda ungdomen ska hjälpa till och samtidigt lära sig att bygga, allt i en trygg och uppmuntrande miljö. Huset i fråga byggs med återbrukat material och uppförs som ett Attefallshus med maximalt 30 kvadratmeter boyta. Den utvalda ungdomen "[...] kommer att få vara med och bestämma hur det ska se ut med hjälp av arkitekt och snickare. Du kommer få vara med i en designprocess av ditt eget hus" (Egnahemsfabriken 2021d). Projektet har som utgångspunkt i att den utvalda ungdomen inte självständigt ritat och bygger sitt nya hus utan genomgår dessa processer med hjälp utav både snickare och arkitekter, vilka är professionella parter. Ungdomen och de professionella parterna kan sägas ingå ett partnerskap, det sjätte steget på Arnsteins teori (1969, ss. 221–222), i utformnings- och byggstadiet då makten fördelas mellan parterna.

Ett annat projekt som kommer att påbörjas under sommaren år 2021 är projektet *Eds andra kiosk* (Egnahemsfabriken 2021e). Projektet kommer ske i samarbete med andra parter samt projektets initiativtagare Erik Normark. Syftet är att uppföra en kiosk efter en historisk förlaga i orten Håbol i Dals-Eds kommun, där kioskens funktioner ska kombineras med ett konstgalleri och övernattningsmöjligheter. Förhoppningar finns om att projektet ska bli ett besöksmål i sig. Erik Normark har "tillsammans med sin dotter Lou och med input från vänner och arkitekter arbetat med utformningen av kiosken utgående från den historiska förlagan" (ibid.). Projektet genomförs som ett samarbete mellan olika aktörer, däribland Egnahemsfabriken och projektets initiativtagare. Liksom projektet *Ett hem för en ungdom* kan det anses var ett partnerskap. Normark och hans dotter inhämtade åsikter från utomstående under sin process att utforma kiosken, vilket tyder på ett symboliskt deltagande. Om åsikterna inte haft någon egentlig påverkan på utformningen av kiosken kan det liknas vid konsultation, ett steg där deltagande används för att legitimera makthavarens beslut. Har deltagarnas åsikter däremot haft betydelse för processen kan det i stället tolkas som blidkande, då Norman och hans dotter kunnat besluta om de vill ta åsikterna i beaktande eller ej (Arnstein 1969, ss. 218–222).

Projektet *Tillsammans syns vi*, från år 2019 benämnd som *Tillsammans bygger vi*, är ett projekt som startades år 2018 av Egnahemsfabriken, Agapes Vänner Stenungssund Tjörn Orust – en ideell förening som stöttar ensamkommande ungdomar över arton år som befinner sig i en asyprocess, Tjörns kommun samt Vinnova med syftet att låta lokala ungdomar tillsammans med nyanlända ungdomar arbeta praktiskt på Egnahemsfabriken med hopp om att främja personlig utveckling och integration (Egnahemsfabriken 2019c). Projektet genomförs som ett kommunalt feriearbete med åtta ungdomar – hälften nyanlända och hälften ursprungligen från Tjörn där deras främsta uppgift år 2018 var att medverka i Egnahemsfabrikens byggaktiviteter och genom dokumentering synliggöra verksamheten för omgivningen (Egnahemsfabriken 2018, ss. 1–3).

Sommaren år 2019 bytte projektet namn till *Tillsammans bygger vi* och lade mer fokus på byggande, studiebesök och odling. Ungdomarna i detta projekt bidrog till uppförandet av en

ekotoalett och en scen vid Egnahemsfabriken (Egnahemsfabriken 2019c). Scenen uppfördes ”som en del av *Tillsammans Bygger Vi och i samarbete med arkitekten Bruno*” (Egnahemsfabriken 2021g) och utmynnade i en rund scen som kan användas till en mångfald av aktiviteter – teater, poesi, föreläsningar, dansgolv eller arbetsyta.

Året därpå, under sommaren år 2020, utformade och tillverkade de feriearbetande ungdomarna ett utekök vid Egnahemsfabrikens fabrik i Svanvik, som ska kunna användas i sociala aktiviteter och vara tillgänglig för medlemmar och gäster. Projektet integrerade teoretiska moment med praktiskt byggande och där ungdomarna hade i uppgift att:

”[...] ta fram modeller och ritningar på uteköket. Tillsammans och demokratiskt i olika grupper planerade de för kökets funktion, planering, material och utformning. Uteslutande återbruksmaterial användes, så formmässiga och estetiska beslut baserades på tillgängligt material” (Egnahemsfabriken 2021h).

Projektet *Tillsammans syns vi och Tillsammans bygger vi* kan hävdas kvalificeras för vad Arnstein (1969, ss. 221–222) kategoriserar som medborgarmakt, den övergripande kategorin för högst inflytande. Det kan vara tal om partnerskap när ungdomarna år 2019 samarbetade med en arkitekt vid uppförandet av en scen vid Egnahemsfabriken i Svanvik, detta då ungdomar och arkitekt gemensamt haft ansvar för denna process. Under sommaren år 2020 låg däremot ansvaret för utformningen av uteköket på ungdomarna allena. I detta avseende kan det argumenteras för att ungdomarna fått befogenhet att sköta utformningen genom delegerad makt (ibid.). Ungdomarna har fått en utökad makt jämfört med tidigare år att sköta projektet utan ett uppenbart inflytande från andra parter.

5.2. Mångfald

I detta kapitel analyseras det empiriska materialet utifrån det teoretiska ramverket kring begreppet mångfald.

5.2.1. Byggemenskapen Röda Oasen

På hemsidan beskriver byggemenskapen Röda Oasen hur de, genom att organisera sig i en bygemenskap, har som syfte att bygga ett kollektivhus och sedan bosätta sig i det när det är färdigbyggt. Röda Oasen vill på detta sätt ”*bryta de traditionella sätten att bo i ett lägenhetshus*” (Röda Oasen 2020a) och har förhoppningar om att denna form av byggemenskap kan möjliggöra en rikare och mer kreativ vardag inte bara för de som ska bo i huset utan även för de i närområdet. Röda Oasen tror att de som kan tänka sig att gå med i byggemenskapen eller bosätta sig i kollektivhuset i framtiden delar deras dröm om en kollektiv livsstil och är medvetna

om vilka förpliktelser detta medför i gemensamma angelägenheter – deltagande i matlag, möten och skötsel av fastigheten. Utöver att dela önskan om en kollektiv livsstil har Röda Oasen ingen bestämd preferens för de vilka egenskaper de boende i kollektivhuset ska ha, utan de efterfrågar *"[...] personer med olika typer av intressen, ålder och erfarenheter och färdigheter. Vi tänker att vi får ett roligare, starkare och bättre kollektivhus då!"* (Röda Oasen 2020b). Det framgår längre ner på samma sida att Röda Oasen under sommaren år 2020 *"sökte selektivt"* (ibid.) efter nya medlemmar till bygggemenskapen. Denna selektivitet motiverades med att nya medlemmarna behövde orka med bygggemenskapsprocessen, ha de ekonomiska förutsättningarna och ha viljan att dela Röda Oasens visioner för att kunna anses vara rätt person.

Röda Oasens inriktning på ett kollektivt boende utformat efter de egna visionerna om hur detta ska gå till är bara en av många uppfattningar i samhället om hur ett boende kan se ut. Informant A beskriver hur den kollektiva livsstilen inte är något för alla: *"[...] så är vi ju människor lite olika. Det finns ju personer som verkligen inte kan tänka sig något värre än att bo i ett kollektiv"* (informant A, 2020). Det kollektivhus som bygggemenskapen håller på att uppföra kan ses som ett fysiskt uttryck för kulturell mångfald. En stad med kulturell mångfald består av en mängd olika grupper som alla har sina egna målsättningar, normer och värderingar (Tasan-Kok et al. 2013, s. 13). Röda Oasens medlemmar utgör i detta avseende en grupp som delar målsättningen om att bygga ett kollektivhus och sedan leva efter kollektivistiska värderingar och normer.

När Röda Oasen föreställde sig vilka som skulle passa in som nya medlemmar framgick det att de ställde sig positiva till socio-demografisk mångfald, det vill säga en variation i ålderssammansättning (ibid.). Förutom att eftersträva en socio-demografisk mångfald såg de positivt på mångfald i andra avseenden, här intressen och erfarenheter, då denna mångfald kunde berika kollektivhuset. Samtidigt som det efterfrågades en mångfald hos de nya medlemmarna framgick det att de var selektiva i urvalet av nya medlemmar. Utifrån homogenitetsteori (ibid., ss. 49–50) om att individer söker sig till de som är lika sig själva, kan urvalskriterierna tolkas som att de egenskaper som bygggemenskapens medlemmar själva besitter används för att hitta individer som liknar dem själva. Detta förhållningssätt framhäver homogenitet snarare än heterogenitet och mångfald.

Som framgår i kapitel 5.1.1. möjliggör bygggemenskaper som organisationsform en hög grad av inflytande på utformningen av den tilltänkta bostaden. Som tidigare framgått är meningen att Röda Oasen ska erbjuda sina medlemmar en *"rå-lägenhet"* (Röda Oasen 2019b), vilket innebär att lägenheten inte är färdig i sitt uppförande. Huruvida kök och badrum ska beställas gemensamt eller om den enskilde medlemmen ska sörja för det framgår inte helt klart, men när det gäller ytskikt såsom golv, väggar och tak *"kommer det nog finnas många olika preferenser kring och därför kommer det förmodligen ligga på varje medlem att ansvara för själva."* (Röda Oasen 2020b). Informant A tror att det finns många olika val som påverkar utformningen av lägenheterna, men att ekonomiska och ekologiska motiv kan vara två av dem:

"[...] Jag tror att det är en ekonomisk vinning. Man kan, som vi då, köpa in begagnade vitvaror till exempel. Köket behöver inte vara sprillans nytt och dyrt. Det är miljö – kan man köpa begagnade grejer. Har du tur kan du hitta ett begagnat kök på Blocket som någon bara har rivit ut som är jättefint som man kan sätta ihop själv".
(Informant A, 2020)

Det framgår i dokumentet "Röda Oasens vision och intention" (Röda Oasen 2020a, s. 3) att kollektivhuset ska sträva efter en hållbar utveckling och kunna efterlämna ett bättre samhälle till kommande generationer. Detta föreställer de sig ska ske genom att bland annat riva och bygga om så lite som möjligt och använda sig av återbrukat eller förnyelsebart material i så lång utsträckning som möjligt. Informant A tror att kommersiella byggaktörer hellre "*blåser ut hela huset och bygger allting nytt*" (Informant A, 2020) än att tänka i termer av ekologisk hållbarhet som är viktig för byggemenskapen.

Röda Oasens tanke att med att upplåta *rålägenheter* till sina medlemmar och att det sedan är upp till respektive medlem att bestämma hur de vill att just deras lägenhet ska se ut möjliggör en större mångfald i lägenhetsinteriörernas utformning än som är brukligt i prefabricerade nybyggen. Hur lägenheterna utformas kan variera och bero på respektive lägenhetsinnehavares preferenser i termer av bland annat stil, ideologi eller ekonomi. Åtminstone en av byggemenskapens medlemmar kommer att försöka utforma sin lägenhet utifrån ekologiska motiv. Fysisk bebyggelse och dess utformning kan förstås som en av de tre innebörder av mångfald som Fainstein (2005, s.4) identifierar i samhällsplaneringskontext. Röda Oasens medvetenhet och vision för att leva ekologiskt hållbart kan tolkas som ett uttryck för kulturell mångfald, då byggemenskapens medlemmar utgör en grupp med gemensamma värderingar, som i detta fall kretsar kring ekologisk hållbarhet.

Byggemenskap Röda Oasen har valt att bilda *bostadsrättsförening Röda Oasen* och kommer att upplåta merparten av lägenheterna i huset som "*bostadsrätter för kollektivt boende till medlemmarna utan begränsning i tiden*" (Röda Oasen 2020b, s. 1). Kostnaden för bostadsrätterna beräknades år 2020 till 20 000 kr per kvadratmeter lägenhetsyta varav 15 procent av denna kostnad utgjorde insatsen för en andel i föreningen (Röda Oasen 2019b).

"Vi måste försöka göra något åt den här bostadsmarknaden också. Nu blir ju vi en bostadsrättsförening, vilket låter kanske lite konstigt, men sen är vi ju överens om alla våra hyreslägenheter som vi ska ha också för att möjliggöra att hyra ut."
(Informant A, 2020)

Informant A medger att det låter motsägelsefullt att Röda Oasen valt bostadsrätter som upplåtelseform då "*det blir ju socioekonomiskt*" (Informant A, 2020) vem som har råd att köpa en lägenhet samtidigt som Röda Oasens har visionen om att bidra till en inkluderande, varierad och hållbar bostadssituation. Genom att upplåta hyresrätter och *sociala lägenheter* – lägenheter där socialen i Malmö stad står på hyreskontraktet och förmedlar bostaden till individer i behov av en bostad hoppas Röda Oasen kunna påverka den rådande bostadssituationen i positiv riktning (Röda Oasen 2020a, ss. 2–3). Det är därför tänkt att det ska uppföras hyreslägenheter av varierande storlek, där den största kommer att bestå av fyra rum och kök. Det kommer även att finnas mindre lägenheter som ska fungera som korridorsrum till studenter och som övernattningsrum för gäster. "*Vi har studentrum. Vi kommer att ha såna övernattnings, ett par övernattningsrum inkopplat till ett kök och toalett. [...] Ja, vi försöker tänka rätt mycket utanför boxen*". (informant A, 2020).

Variationen av upplåtelseformer, storlek och funktion på hyresrätterna har varit ett medvetet val från Röda Oasens sida för att kunna erbjuda ett flexibelt boende, samt för att göra det möjligt för personer som av olika anledningar inte vill eller har möjlighet att köpa en andel i föreningen

att bo i huset. Vid urvalsprocessen av sökande till hyresrätterna ska *"särskild hänsyn ges till personer som har svårt att få hyresrätt på andra ställen pga rasism eller homofobi eller ekonomi etc."* (Röda Oasen 2020a, s. 4). Hyresgästerna ska för övrigt förhålla sig till det kollektiva livet på samma sätt som bostadsrättsföreningens medlemmar.

Röda Oasen har valt att bygga lägenheter med olika upplåtelseformer, där den huvudsakliga upplåtelseformen för byggemskapens medlemmar kommer att vara bostadsrätter. Hyresrätter kommer att finnas tillgängliga och kommer att vara en alternativ väg till bostad för de som av olika anledningar inte kan eller vill bo i bostadsrätt. Röda Oasens boendestruktur bildar en mångfald i avseende av upplåtelseformer och kan härledas till vad Fainstein (2005, s. 4) identifierar som en av definitionerna av mångfald. Urvalsprocessen till hyreslägenheterna har för avsikt att ta hänsyn till individer som är i en socioekonomiskt utsatt situation eller vars etnicitet, sexualitet eller andra kännetecken missgynnar dem på bostadsmarknaden. Enligt Tasan-Kok et al. (2013, s. 13) anses socio-ekonomisk mångfald existera när en avgränsad enhet består utav en blandning av både fattiga och rika individer eller hushåll. Att ta särskild hänsyn till de med sämre socio-ekonomiska status i urvalsprocessen till hyresrätterna tyder på att Röda Oasen medvetet vill uppnå en socio-ekonomisk mångfald bland de boende. Denna medvetenhet kan även anses existera med hänseende till etnisk mångfald, som kan definieras som blandningen av olika etniska grupper eller som blandningen av etniska minoriteter och den inhemska majoritetsbefolkningen (ibid.). Sammantaget kan Röda Oasens intentioner med hyreslägenheterna tolkas som ett försök till att inkludera missgynnade grupper i samhället.

Utöver vanliga hyresrätter har Röda Oasen beslutat om att upplåta sociala lägenheter i huset. Med sociala lägenheter avses hyreslägenheter där hyreskontraktet står på en organisation eller Malmö stad som ansvarar för uthyrningen till behövande individer. Dessa hyresgäster kommer att ha samma rättigheter och skyldigheter som övriga medlemmar (Röda Oasen 2020a, s. 4). Förhoppningarna finns om att de sociala lägenheterna ska bidra med en social mångfald och intersektionell variation i närområdet, vilket i sin tur förutspås leda till färre konflikter och minskad främlingsfientlighet. Röda Oasen ser positivt på hyresgästerna i de sociala lägenheterna eftersom deras erfarenheter och kunskap kan bli en användbar tillgång i det gemensamma vardagslivet (Röda Oasen 2020c, s. 3).

"För mig är det självklart att kunna bidra på det här viset som en byggemenskap – att vara inkluderande. [...] jag träffar mycket folk som lever i utsatthet. Det är ju, det måste till något sånt här för att de överhuvudtaget ska ha en chans och palla och kunna anpassa sig." (informant A, 2020)

Vem som ska bli hyresgäst i de sociala lägenheterna bestäms inte av Röda Oasen utan av Malmö stad och anledningen till att en individ tilldelas en social lägenhet får antas bero på individuella orsaker, vilket gör att det på förhand inte går att veta vem det blir. Det finns en möjlighet att de framtida hyresgästerna i de sociala lägenheterna skiljer sig från de övriga medlemmar socio-ekonomiskt, kulturellt, etniskt eller socio-demografiskt, vilket kan bidra till en mångfald i Röda Oasen i detta eller dessa avseenden.

Som framgått av kapitel 5.1.1. valde några medlemmar i byggemskapen att dra sig ur gruppen när de fick klart för sig vad de sociala lägenheterna medförde:

"De som hoppade ut, där handlade det om det att de inte, de visste inte att det var socialen som skulle dela ut de lägenheterna åt oss vilket gjorde att de fick kalla fötter och inte riktigt ville vara med längre för att de var rädda för vad det kunde innebära helt enkelt." (informant B, 2020)

Medlemmarnas avhopp kan tolkas utifrån gruppkonfliktteorin, som hävdar att grupper och individer kan känna sig hotade av närvaron av andra grupper (Tasan-Kok et al. 2013, ss. 49–50). När det framkom att medlemmarna i framtiden kunde komma att bo granne med någon som tillhör en annan grupp än de själva valde dessa medlemmar att gå ur byggemenskapen hellre än att stanna kvar.

Av dokumentet *"Röda Oasens vision & intention"* (2020) framgår det vilka riktlinjer byggemenskapen och det framtida kollektivhuset ska arbeta för att uppnå. En av de totalt sju uppdrag som listas är kollektivhusets strävan efter att verka *"utåt mot Sege Park, Malmö och världen för demokrati, social och ekologisk hållbarhet, tillgänglighet och rättvisa."* (Röda Oasen 2020a, s.1). Röda Oasen ser det som en självklarhet att engagera sig inte bara i sitt direkta närområde, utan även i Malmö som stad och i världen i stort. Detta föreställer de sig bidrar till trygghet och delaktighet, samt på längre sikt även ett mer jämlikt och socialt hållbart samhälle (ibid. s. 2).

Båda informanter ställer sig positiva till att Röda Oasen försöker att verka utåt och det finns stora förhoppningar om att bland andra grannarna i de närbelägna radhusen ska komma att delta i kollektivhusets aktiviteter i framtiden: *"[...] vi är väldigt så här hoppfulla att de kanske vill vara med i matlag – att de kommer över. Det kommer bara vara någon meter mellan husen."* (informant A, 2020).

Röda Oasen har upprättat dokumentet *"Röda Oasen – delningsinitiativ och aktiviteter"* (2020) vars syfte är att beskriva de verksamheter och funktioner i huset som byggemenskapen vill göra allmänna i framtiden. Röda Oasen vill upprätta en *"delningshubb"* (Röda Oasen 2018, s. 2), där tjänster och funktioner görs tillgängliga för hyra. Funktioner som nämns är bland andra uthyrning av kontorsplatser i källaren, uthyrning av bastu eller ciderpress. Storköket tänker de sig ska kunna ha flera funktioner: som matsal till utomhusförskolor; som restaurang där kollektivhusets matlag sörjer för matlagning; en plats där matsvinn kan tillvaratas från lokala affärer eller där råvaror från egna eller områdesgemensamma odlingar kan förädlas. Den anslutande matsalen kan komma att användas till bland annat läxhjälp och filmvisning. Röda Oasens medlemmar värdesätter konst och kultur och ser därför gärna att de gemensamma utrymmena fungerar som någon form av konstgalleri. Det planeras även för en ateljé i källaren och att föreläsningar och kulturarrangemang arrangeras på regelbunden basis (ibid. ss. 2–5).

Som beskrivs i *Röda Oasen – delningsinitiativ och aktiviteter* är planen att Röda Oasen ska kunna erbjuda en variation av verksamheter och aktiviteter i anslutning till kollektivhuset. Detta kan beskrivas som en mångfald av funktioner – en av mångfaldens definitioner som Fainstein (2005, s. 4) identifierar i samhällsplaneringsdiskursen.

Byggemenskapen Röda Oasen består av nio familjer i olika åldrar och sammansättningar:

"Det är en del barnfamiljer-småbarnsfamiljer – tre stycken med små barn och sen ett par pensionärspär, ett par medelålder-ett par som är i medelåldern som har lite äldre"

barn. Det är väl det nu men all-de flesta har – jag ska inte säga att det är en homogen massa. Vi har lite från olika länder och så men det är ändå en ganska så, det är en ganska så medelklass massa.” (informant B, 2020)

Informant A upplever en viss åldersmässig variation av medlemmarna, men tror att byggemenskapen gärna hade sett en större variation med avseende på etnisk bakgrund än vad den har nu:

”Det är olika åldrar och erfarenheter och pensionärer och några som jobbar och några som är egenföretagare. Det är ju en liten spridning men de hade nog också hoppats på mer, mer spridning på bakgrund på folk. Jag tror att de hade hoppats på några lite utlandsfödda med en helt annan bakgrund och lite så. [...] Så långt vi har kommit är en svenskchilensk boende.” (Informant A, 2020)

Informanterna tror att det finns flera anledningar till att byggemenskapen ser ut som den gör. Informant B menar på att det krävs kännedom om byggemenskapen för att kunna bli medlem – något som enklast sker om det finns medlemmar i ens bekantskapskrets. Utöver det krävs det också att intressenten har tid och ork att lägga ner ett stort engagemang i byggemenskapen (Informant B, 2020). Informant A tror dock att den mest begränsade mest är byggemskapens kollektiva värdegrund: *”Jag tror att det varit så himla svårt att få in folk som har samma, man måste ha [...] någon gemensam fundamental värdegrund också för att kunna göra det här tillsammans.” (informant A, 2020).*

Det framkommer emellertid av informant A att hen inte tycker att byggemenskapen ska vidta alltför långtgående medel för att uppnå mångfald inom gruppen om den sker på bekostad av andra värden: *”[...] vi kan heller inte hålla på och kvotera in folk heller på något sånt vis utan, vi måste också – de här stadgarna som vi har måste också fungera.” (Informant A, 2020).* Informant B menar på att byggemskapens sammansättningen inte är så ensidigt när det kommer till kritan, men att den å andra sidan kunde ha varit mer varierad:

”Men så homogen grupp tycker jag inte att vi har nu, vi har ändå – den är väl ganska svensk men den har ju många olika åldrar och alltifrån grävmaskinister till läkare, psykologer, sjuksköterskor och arkitekter. Det är ju mestadels högutbildad medelklass”. (Informant B, 2020)

Informant B ser hyreslägenheterna och de sociala lägenheterna som det enda tillvägagångssätt för att öka mångfalden i Röda Oasens boendesammansättning då hen menar på att det är ett *”sätt att få en heterogenitet helt enkelt [...] men det är det enda sättet vi kunde komma på för att ändå få lite uppblandat så att säga.” (Informant A, 2020)*

Medlemmarna i Röda Oasen beskriver byggemskapens medlemssammansättning som varierad, men vid eftertanke framkommer det att byggemenskapen med få undantag består utav etniska svenskar. Det framkommer också att bland de yrkessamma medlemmarna finns det flertalet som innehar yrkesroller som kräver akademisk utbildning på hög nivå. Röda Oasens medlemssammansättning uppvisar en socio-demografisk mångfald (Tasan-Kok et al. 2013, s. 13) då de som ingår i byggemenskapen varierar åldersmässigt från pensionärer till familjer med små barn. Då byggemenskapen nästan uteslutande består utav etniska svenskar med högre utbildning råder det ingen socio-ekonomisk eller etnisk mångfald bland medlemmarna. För att så skulle vara fallen krävs en blandning av hög- och låginkomsttagare eller de med högre- och

lägre utbildning samt en större etnisk variation (ibid.). En förklaring till detta kan vara svårigheter med att rekrytera individer från andra grupper än dessa eller att byggemenskapens krav på kollektivism. Hyreslägenheter ses som en möjlighet för att öka den socio-ekonomiska och etniska mångfalden.

5.2.2. Egnahemsfabriken

Som framkommit i 5.1.2. har Egnahemsfabriken som syfte att vara en fysisk såväl som organisatorisk stödstruktur för de som vill bygga sitt eget hus. Utöver målsättningen att stödja självbyggare vill Egnahemsfabriken bidra med innovation, lokal utveckling och social sammanhållning på Tjörn med utgångspunkt i byggande. Egnahemsfabriken listar åtta samhällsnyttor som de hoppas stödstrukturen kan verka för, varav den åttonde på listan är att *"bidra till en levande byggnadskultur och bebyggelsemiljö"* (Egnahemsfabriken 2019a). Ståndpunkten är att den byggnadskultur som fanns under självbyggeriets glansdagar och som kom till uttryck i målerier, snickarglädje och arkitektoniska utformningar med eftertanke har gått förlorad i det moderna byggandet. De menar på att denna lust och nyfikenheten kan komma återfinnas med hjälp av Egnahemsfabriken när individer bygga sitt hus. Detta kan i sin tur bidra till en varierad och kreativ bebyggelsemiljö (Egnahemsfabriken 2019d)

Som framgår av dokumentet *"Styrelsens förslag till verksamhetsplan för verksamhetsåret 2019–2020"* (2019, s. 4) från Egnahemsfabriken Tjörn Ekonomisk förening var målet att minst två eller tre hus skulle byggas under verksamhetsåret. Informant E, som innehar rollen som arkitektstöd i organisationen, berättar att Egnahemsfabriken förutom hus även stöttar självbyggare som genomför andra typer av projekt än husbyggen: *"Det är ett tiotal strukturer som vi byggt varav en fem, fyra eller fem, färdiga bostadshus."* (Informant E, 2020) Egnahemsfabriken har utvecklat två husmodeller, *EgnahemEtt* och *EgnahemTvå*, som kan tillhandahållas som helt eller delvis färdigställda eller som materialbyggsats med byggmanual (Egnahemsfabriken 2021a). Enligt informant E har flera av självbyggarna valt att uppföra sina hus efter egna ritningar framför att bygga deras husmodeller: *"Vi har haft en som har beställt. Vi har tagit fram två typhus och vi har haft, ja, vi har haft två stycken som har beställt våra typhus men annars är det egna förslag – platsanpassade hus det handlar om."* (Informant E, 2020)

Som framkommit i 5.1.2. utgick informant C från Egnahemsfabrikens husmodell *EgnahemEtt* när hen uppförde en gäststuga på sin tomt. Husmodellens utformning ändrades i olika avseende, bland annat fönsters och dörrars placering avvek från den standardiserade modellen för att bättre passa informantens smak och behov. När samma informant valde att uppföra sitt nuvarande bostadshus genom självbyggeri förhöll det sig så att även hens vän vid samma tidpunkt uppförde sitt hus: *"Min kompis hus, det är ju ett helt annat hus även om de ser ganska lika ut så är det ett helt, ett helt annat hus. Hon har helt annan smak och egentligen en annan ekonomi, så det är ju lite roligt när man går in i varandras hus då."* (informant C, 2020).

Egnahemsfabriken menar på, att en av de åtta samhällsnyttor som stödstrukturen kan bidra till, är en varierad och kreativ bebyggelsemiljö som tar sig uttryck i individens lust att uttrycka sig genom självbyggeri. Av de självbyggare som tagit hjälp av Egnahemsfabriken har flertalet utgått från platsens unika förutsättningar vid utformningen av husen men även utifrån sina egna behov och förutsättningar vid husets utformande. Dessa betingelser kan ses som ett uttryck av mångfald avseende variationen i byggnaders arkitektoniska utformning (Fainstein 2005, s. 4), då självbyggarna byggt sina hus utifrån egna behov och tankar om en god bostad snarare än en standardiserad utformning.

I dokumentet *"Verksamhetsberättelse 2019"* (2020) beskriver Egnahemsfabrikens ekonomiska förening kortfattat verksamheten samt de väsentliga händelser som skett under det förflutna verksamhetsåret. Det framgår att föreningen *"organiserar och genomför även seminarier, utbildningar och andra sociala aktiviteter som är till gagn för medlemmarna, samt bedriver informationsarbete och rådgivning"* (Egnahemsfabriken 2020, s. 1) utöver att stötta självbyggeri. Informant E väljer att definiera Egnahemsfabriken som en plattform med utgångspunkt i självbyggeri, som med tiden har vuxit och innefattar mer än bara praktisk byggande:

"Alltså vi, folk kommer till oss, vi tränar oss i olika typer utav byggaktiviteter, processer, material – det är ett spår. Men det är också en, ja, bara en social mötesplats. Det är en massa rent verksamhetsmässigt är det ju en massa olika delar – alltifrån ungdomsverksamhet till odlingsverksamhet och så där som har vuxit kring husbyggandet." (informant E, 2020)

Informant D instämmer i dessa tankar och menar på att Egnahemsfabriken utvecklats *"[...] mer och mer till att bli en hubb av husbyggande som någon slags grundpelare."* (Information D, 2020). Egnahemsfabriken är involverad i ett flertal forskningsutbyten med den akademiska världen och fungerar som ett *"verklighetslabb där teori kan omsättas i praktik"* (Egnahemsfabriken 2021i) när det gäller byggande och deltagardrivna processer. Egnahemsfabriken värdesätter dessa forskningsutbyten och anser att det är en central byggsten i verksamheten. De betonar att teoretisk utbildning är minst lika viktig som praktiskt kunnande, och har för avsikt att vara *"självbyggarnas och allmänhetens byggskola."* (Egnahemsfabriken 2021j) Det anordnas därför helgkurser som behandlar olika byggrelaterade moment och metoder. För den som är intresserad av självbyggeri anordnas även en praktisk grundutbildning som går igenom all de moment i byggprocessen en självbyggare kommer i kontakt med. Informant C är av åsikten att *"det finns oerhört mycket man redan gör och kan göra framöver"* (informant C, 2020) på Egnahemsfabriken med avseende projekt och aktiviteter med anknytning till självbyggeri och byggande.

Som tidigare framkommit är informant C involverad i det hönskooperativ som håller till på Egnahemsfabriken. Hen berättar att utöver hönskooperativet finns det en rad andra aktiviteter och projekt som anordnas av Egnahemsfabriken eller på initiativ av några av medlemmarna:

"Det är jättemycket olika saker, olika projekt; för ensamkommande har det varit; man har arbetat ihop med kyrkan där när det gäller flyktingar eller människor som har kommit hit av olika skäl. Nu har de satt upp en napolitansk pizzaugn, så där kommer det bli arbete kring den och kanske någon servering." (Informant C, 2020).

Förutom de aktiviteter som gagnar föreningens medlemmar och tillhandahållandet av projektytor och utrustning för självbyggare erbjuder Egnahemsfabriken möjligheten att anlita någon av deras snickare eller arkitekter för projekt utanför ramen för självbyggeriverksamheten. Det finns även möjlighet att få hjälp av byggbrigader utifrån samma premiss (Egnahemsfabriken 2021k).

Egnahemsfabriken utgörs inte enbart av den stödstruktur som byggts upp för självbyggare och som utgör dess huvudsakliga syfte, utan parallellt med stödstrukturen anordnas ett antal olika aktiviteter för föreningens medlemmar som i varierande grad knyter an till byggande och självbyggeri. Egnahemsfabriken har även valt att erbjuda kompetenser i form av arkitekter och snickare till de som efterfrågar dessa tjänster oberoende av intresset för självbyggeri. Det kan med detta i åtanke argumenteras för att Egnahemsfabriken uppvisar en mångfald av funktioner i sin verksamhet (Fainstein 2005, s. 4), då det erbjuds aktiviteter med varierande inriktningar och funktioner.

Egnahemsfabriken vill med sin stödstruktur underlätta för fler att bygga sitt eget hus och utgöra en alternativ väg till eget boende. Självbyggeri menar de på kan bli en väg in på bostadsmarknaden för grupper som av olika skäl har svårt att etablera sig på den. Egnahemsfabriken har identifierat nyanlända, ungdomar samt äldre som grupper som kan ha svårt att tillgodose sina bostadsbehov på bostadsmarknaden (Egnahemsfabriken 2019a). Enligt informant E har dessa tre grupper likartade förutsättningar, och nämner att nyanlända och ungdomar i många fall saknar ekonomiskt kapital vilket påverkar deras situation på bostadsmarknaden negativt, men att det hos dessa grupper finns goda möjligheter till självbyggeri:

”Många i de grupperna har både en stor vilja att ta den här tredje vägen genom eget arbete, men också tillgång till tid och tillgång också många gånger till ett socialt nätverk som man kan aktivera omkring det och plocka in vänner och släktingar och kompisar, inte minst gruppen nyanlända har det – har enormt starka nätverk.”

(Informant E, 2020)

Att Egnahemsfabriken identifierat tre målgrupper som kan dra nytta av självbyggeri innebär inte att andra grupper hindras från att utnyttja stödstrukturen, utan informant D menar att det snarare är ett sätt att uppmärksamma möjligheterna för målgrupperna och *”[...] att det är inte på något sätt menat att vara exkluderande, snarare inkluderande att man är väldigt tydlig med att nyanlända, ungdomar och äldre är välkomna”*. (Informant D, 2020)

Ett av de främsta argumenten för att bygga sitt eget hus anser Egnahemsfabriken vara de ekonomiska besparingar som går att göra. På Egnahemsfabriken finns möjligheten för självbyggare att utnyttja återbrukat material som samlats in för att sänka byggkostnaderna. Den största besparingen sker dock genom det egna arbetet och Egnahemsfabriken räknar med att den totala kostnaden för ett hus byggt med stöd av dem blir mellan tjugo och femtio procent lägre jämfört med ett kommersiellt projekt (Egnahemsfabriken 2019e). Informant D berättar att av de självbyggare som byggt hos Egnahemsfabriken är det dock få som har gjort det för att de saknar ekonomiskt kapital:

"De flesta hittills för oss har nog mest gjort det av lust snarare än att de inte har råd. Det har nog också att göra med att vi som jobbar med detta, vi har väl inte de allra billigaste typer av bostäder som specialintresse heller." (Informant D, 2020)

Enligt informant E förhåller det sig så att för att Egnahemsfabriken ska kunna arbeta med sina målgrupper, vilka saknar ett större ekonomiskt kapital, är de tvungna att bygga och sälja tjänster till grupper som söker sig till dem av andra anledningar än att bygga billigt. Då Egnahemsfabriken har kunskaper om och arbetar med återbrukat material och ekologiska byggmetoder söker sig individer som har intresse för detta sig dit:

"Det har gjort att i praktiken så har vi också fått bygga med grupper som inte är de som i första hand vi vill vara engagerade i att skapa bostäder tillsammans med, utan även att bygga med grupper som kan betala mer och då har det handlat om personer som i stället har drivits utav ett miljöintresse, omställningsintresse och velat-vänt sig till oss utifrån de utgångspunkterna." (Informant E, 2020)

Informant E (2020) konstaterat att Egnahemsfabrikens självbyggare till största del utgörs av *omställare* och att de i praktiken kommit att bli deras främsta målgrupp. Att det blivit så tror informanten beror på att Egnahemsfabriken inte har haft kapaciteten att stötta de ursprungliga tre målgrupperna fullt ut. Anledningen att det blivit så kan bero på att det finns trösklar i byggprocessen för dessa grupper som innebär svårigheter att verkställa Egnahemsfabrikens målsättning i realiteten: *"Den första tröskeln där är alltid mark och nästa tröskel är pengar"* (Informant E, 2020).

Egnahemsfabriken har som målsättning att erbjuda möjligheten för främst grupper som står långt från bostadsmarknaden att genom självbyggeri lösa sitt bostadsproblem. Dessa grupper utgörs av nyanlända invandrare, ungdomar och äldre personer – grupper som antas ha en svagare ekonomisk ställning i samhället jämfört med andra grupper. Att Egnahemsfabriken vänder sig till målgrupper med svag socio-ekonomisk ställning och har för avsikt att stötta dem på vägen till ett eget hus kan tolkas som ett försök från deras sida att uppnå en socio-ekonomisk mångfald hos självbyggare. Detta försök har inte uppnåtts i den mån som önskats, utan de som bygger hos Egnahemsfabriken är i stället socio-ekonomiskt starka individer. Enligt Tasan-Kok et al. (2013, ss. 19–20) kan social polarisering förstås som en uppdelning av grupper med hög respektive låg socio-ekonomisk status. Om andelen självbyggare som tillhör målgrupperna vore lika stor som omställarna hade den socio-ekonomiska sammansättningen av Egnahemsfabrikens självbyggare uppvisat en polariserad struktur, men som framkommit tillhör majoriteten en socio-ekonomiskt stark grupp och strukturen blir då enbart koncentrerad kring denna pol.

Utöver att vara en stödstruktur för självbyggeri är en av Egnahemsfabrikens uttalade målsättningar att de vill etablera sig som *"en mötesplats som sträcker sig över och genom ålder, nation och kön"* (Verksamhetsberättelse 2019). Informant C:s åsikt är att Egnahemsfabriken har en åldersmässigt blandad medlemsuppsättning där vissa är i pensionsålder och andra yngre:

"[...] både yngre och äldre medlemmar. Mycket har det gjort, tror jag, det här att man har haft ungdomsprojekt och att man också har haft de här sommarjobbarna [...]. Sen kanske att det är ganska så många i min åldersgrupp som är medlemmar, som tänker lite alternativt." (Informant C, 2020)

Som framkommit i kapitel 5.1.2. bedriver Egnahemsfabriken det återkommande projektet *Tillsammans bygger vi*, där ungdomar under några veckor på sommaren lär sig om byggande, återbruk och kreativt arbete tillsammans i grupp. När projektet startade sommaren 2018 bestod den av en grupp på åtta ungdomar mellan femton och nitton år, där hälften var ursprungliga tjörnbor och den andra hälften nyanlända invandrarungdomar (Egnahemsfabriken 2018, ss. 9–10). En aktivitet som är öppen för alla medlemmar är de så kallade byggbrigaderna – tillfällen när många personer tillsammans hjälps åt att stötta en självbyggares projekt (engagemang). Informant E är delaktig i att anordna byggbrigaderna och upplever att det är en blandning av människor som väljer att engagera sig i dem. Hen upplever att mångfalden i byggbrigaderna är en återspeglning av mångfalden i föreningens medlemsuppsättning i övrigt:

”Vi har haft alla sorters personer, verkligen. Det går inte riktigt att säga men 60 procent är väl yngre människor [...]. Våra medlemmar är också alla grupper, det är, när man har något som är ett brett intresse så kan man få väldigt många olika grupper alltså något som av olika skäl engagerar många olika grupper.”
(Informant E, 2020)

Informant E berättar att självbyggeri intresserar en rad olika grupper och att intresset hos främst äldre kvinnor varit överraskande stort och att flera av dem *”[...] har gått och fantiserat om att bygga sitt eget hus under decennier”* (Informant E, 2020) men inte funnit sin plats i byggandet förrän nu. De självbyggare som hittills fått stöd av Egnahemsfabriken utgör enligt Informant E *”en salig blandning – äldre personer ett antal som sagt, de här ensamstående kvinnorna, yngre personer i min ålder 30, 35. [...] Lite mer etablerade än vad vi skulle vilja om, och med miljöintresse.”* (Informant E, 2020)

Det framgår att Egnahemsfabriken vill bli en mötesplats som tilltalar och engagerar medlemmar ur alla åldersgrupper, något som kan tolkas som en aktiv handling för att främja en socio-demografisk mångfald. Tasan-Kok et al. (2013, ss. 12–13) definierar socio-demografisk mångfald som en blandning av åldrar. Bland de projekt och aktiviteter som arrangeras på Egnahemsfabriken återfinns projektet *Tillsammans bygger vi*, som specifikt riktar sig till ungdomar. Byggbrigaderna lockar något fler yngre än äldre individer enligt utsago, men anses ändå av samma källa som blandade åldersmässigt. Deltagarna i projektet *Tillsammans bygger vi* utgör en socio-demografisk homogenitet då samtliga deltagare tillhör samma ålderskategori medan byggbrigaderna uppvisar en socio-demografisk mångfald, med överslag mot yngre ålderskategorier. Bland självbyggarna återfinns en socio-demografisk mångfald i och med att både yngre och äldre individer finns representerade.

Egnahemsfabriken strävar som tidigare nämnt efter att bli en gränsöverskridande mötesplats som är öppen för alla oavsett nationalitet eller ålder. Samtidigt utgör nyanlända invandrare en av Egnahemsfabrikens tre målgrupper som de menar på kan dra nytta av självbyggeri. Trots dessa målsättningar berättar Informant E hur denna målgrupp hittills inte byggt ett enda hus med deras stöd, men att det dock byggts en annan typ av projekt: *”[...] om man inte räknar enbart bostadshus så har vi en som har bakgrund som in-som flykting, som byggt, men han byggde en falafelvagn – det kan man också göra.”* (Informant E). De som kommit att bygga har i stället varit etniska svenskar, men Informant E framhåller att gruppen nyanlända invandrare på

olika sätt varit involverade i deras självbyggeriprojekt, men "[...] att bygga åt sig själv, det är nästa steg för den gruppen". (Informant E, 2020).

Egnahemsfabriken försöker med sin verksamhet vara öppen för individer med olika etnisk bakgrund och arbetar specifikt för att stödja nyanlända invandrare i deras självbyggeriprocess. Etnisk mångfald uppnås när det antingen finns en blandning av etniska minoritetsgrupper eller när det existerar en blandning av etniska minoritetsgrupper och en inhemsk majoritetsgrupp (Tasan-Kok et al. 2013, ss. 12–13). Avseende den etniska sammansättningen av Egnahemsfabrikens självbyggare råder det en etnisk homogenitet, då etniska svenskar utgör en alla självbyggare så när som på ett undantag. Trots sina intentioner att verka för en etnisk mångfald har Egnahemsfabriken misslyckats med att uppnå det i detta hänseende. Som tidigare nämnts utgörs projektet *Tillsammans bygger vi* av lika många nyanlända ungdomar som ungdomar från Sverige, vilket innebär att det finns en etnisk mångfald bland deltagarna i enlighet med Tasan-Kok et al. (ibid). definition.

6. Slutsats

Syftet med uppsatsen är undersöka hur socialt hållbar utveckling beaktas i byggemskaper och självbyggeri för att kunna belysa hur de kan fungera som ett verktyg för att bidra till en socialt hållbar bostadsförsörjning i Sverige.

Ur det empiriska materialet framgår det att både byggemskapen Röda Oasen och Egnahemsfabriken uppvisar en hög grad av delaktighet utifrån Arnsteins steg för medborgardeltagande. I utformandet av sina lägenheter har medlemmarna i byggemskap Röda Oasen *medborgarkontroll*, den högsta möjliga delaktighetsgraden. Det framgår av intervjuer att en hög grad av deltagande är en bidragande faktor för att gå med i en byggemskap.

Så som Röda Oasen valt att organisera byggemskapen innebär delaktighet för medlemmarna mestadels delaktighet som faller under kategorin *medborgarmakt*. Det mesta hamnar på steget *partnerskap*, men där arbetsfördelningen inom gruppen innebär delaktighet på den näst högsta nivån – *delegerad makt*.

När Egnahemsfabriken stöttar självbyggare i deras arbete beror där graden av delaktigheten på respektive byggares behov. Strukturen främjar *medborgarmakt*, den högsta kategorin av delaktighet. I de fall där självbyggaren behöver hjälp med utformningen av arkitekter sker det i *partnerskap* men själva beslutet fattas av byggare, vilket innebär en högre delaktighet i form av delegerad makt i detta avseende. Egnahemsfabrikens övriga verksamhet och projekt sker enligt steget *partnerskap*, med undantaget för projektet *Tillsammans bygger vi*, som uppnår det näst högsta steget för deltagande.

Både byggemskapen och det moderna självbyggeriet uppnår hög delaktighet utifrån det teoretiska ramverket om delaktighet, vilket i egenskap av att vara en operationalisering av socialt hållbar utveckling kan sammanfattas som att byggemskaper och självbyggeri kan fungera som ett verktyg i en socialt hållbar bostadsförsörjning.

Indikatorn mångfald uppvisar i båda fallstudier en diskrepans mellan vad som förmedlas i det empiriska materialet och vad som framkommer av analysen. Byggemskap Röda Oasen efterfrågar en heterogenitet i medlemsammansättningen, men analysen visar att dess medlemmar till största del utgörs av etniska svenskar med högre utbildning. Detta resultat bekräftas i Svenssons (2013) arbete gällande byggemskaper i Göteborg. Anledningen till den etniska och socio-ekonomiska homogeniteten i de båda fallen antogs av informanterna bero på ekonomiska skäl och viljan att engagera sig. Mångfalden i byggemskap Röda Oasen kan således främst härledas till en mångfald i den arkitektoniska utformningen av medlemmarnas lägenheter, socio-demografi samt till en mångfald av funktioner som det framtida kollektivhuset ska ha. Byggemskap Röda Oasen försöker dock vidta åtgärder för att öka den socio-ekonomiska och etniska mångfalden genom att bygga hyresrätter och aktivt välkomna socio-ekonomiskt svaga och etniska minoriteter som hyresgäster.

Egnahemsfabriken inriktar sig främst till målgrupper som de anser vara socio-ekonomiskt svaga – ungdomar, invandrare och pensionärer. Vid genomgången av det empiriska materialet

framkommer det att ingen självbyggare som använt stödstrukturen gjort det av ekonomiska skäl, utan samtliga har varit socio-ekonomiskt starka. Både medlemmarna och självbyggarna på Egnahemsfabriken varierar i ålder, vilket innebär en socio-demografisk mångfald. Endast en av de som självbyggt hittills har tillhört målgruppen invandrare, medan resten har varit etniska svenskar. Ungdomsprojektet *Tillsammans bygger vi* är det enda projekt på Egnahemsfabriken som uppfyller definitionen av etnisk mångfald. Egnahemsfabriken framhåller möjliggörandet av arkitektonisk mångfald vid bruk av deras stödstruktur, vilket överensstämmer med det empiriska materialet då merparten av alla byggprojekt varit unika i sin utformning. Vidare erbjuds en mångfald av funktioner på Egnahemsfabriken genom olika byggrelaterade aktiviteter som anordnas på platsen.

Byggemenskapen och det moderna självbyggeriet uppvisar en mångfald avseende deltagarnas socio-demografiska egenskaper, en mångfald av funktioner och mångfald i arkitektoniskt utförande. I dessa avseende lämpar sig byggemaskaper och självbyggeri som verktyg i en socialt hållbar bostadsförsörjning. Med hänseende till etnisk och socio-ekonomisk mångfald talar det emot att byggemaskaper och självbyggeri kan bli ett verktyg i en socialt hållbar bostadsförsörjning. Detta bekräftas även av utomstående forskning (Svensson 2013). Andra faktorer som motsäger detta är tillgången till ekonomiskt kapital, vilket är en klar begränsning för socio-ekonomiskt svaga individer samt att det krävs vilja och ork att engagera sig i långdragna byggprocesser.

6.1. Reflektion

Huruvida byggemaskaper och självbyggeri kan tänkas kunna utgöra ett verktyg i en social bostadsförsörjning eller ej krävs det mer än två fallstudier att utröna – om det ens är möjligt att komma till någon generaliserbar slutsats. Socialt hållbar utveckling är ett mångfacetterat begrepp som troligtvis har lika många tolkningar som det finns individer. I dessa fallstudier har begreppet avgränsats till *delaktighet* och *mångfald*, vilket endast skrapar på ytan gällande begreppet social hållbarhet. Mångfald är ett mångfaldigt begrepp i sig själv, som framkommit av uppsatsen. Frågan som bör ställas är vilken sorts mångfald som efterfrågas. Även om byggemaskaper och självbyggeri inte uppvisar mångfald i avseenden som jag själv hade hoppats på – etnisk och socio-ekonomiskt, bidrar de som organisationsformer till en mångfald av valmöjligheter för den som går i byggtankar. Att tillämpa indikatorn delaktighet som teoretiskt ramverk på det empiriska materialet krävde en hög grad av subjektivitet gällande var materialet skulle placeras på stegen, vilket kan ha påverkat uppsatsens reliabilitet. Det är upp till läsaren att bedöma detta.

Då uppsatsen utgår från två fallstudier är det av vikt att utgå från den lokala kontexten och se helheten utifrån det särskilda. Byggemaskaper Röda Oasen genomsyras av en hög grad av kollektivism och ska bygga ett kollektivhus. Detta är inte ett kriterium för byggemaskaper generellt utan bör uppmärksammas vid eventuella komparativa studier.

Det vore intressant att undersöka byggemskaper och självbyggeri utifrån fler aspekter av socialt hållbar utveckling – livskvalitet och social interaktion med omgivningen ligger nära till hands. Vidare vore det intressant att göra jämförande fallstudier med andra byggemskaper av samma eller olika karaktär. Det vore även intressant att undersöka om Egnahemsfabriken har någon motsvarighet i andra nordiska länder och hur det förhåller sig till socialt hållbar utveckling i de fallen.

Referenser

Arnstein, S. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.

Block, M., Söderlund, N. och Persson, S. (2020). *Röda Oasen Byggemenskap Malmö*. Divercity – byggemenskaper för mångfald i stadsbyggandet. <https://www.divercity.se/s/Roda-Oasen.pdf> [Hämtad 2021-05-19]

Broms Wessel, O. och Hedström, H. (2016). *Byggemenskaper: handbok om att bygga tillsammans*. Stockholm: Arkitektur förlag.

Boström, M. (2012). A missing pillar? Challenges in theorizing and practicing social sustainability: introduction to the special issue. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 8(1), 3–14.

Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. och Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289–300.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Egnahemsfabriken (2018). *Tillsammans syns vi – ett metodutvecklingsprojekt vid Egnahemsfabriken sommaren 2018, utvärdering*. <http://www.egnahemsfabriken.se/wp-content/uploads/2019/01/utvardering-tillsammans-syns-vi-2018.pdf> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2019a). *Vad är Egnahemsfabriken?* <https://www.egnahemsfabriken.se/vad/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2019b). *Styrelsens förslag till verksamhetsplan för verksamhetsåret 2019–2020*. <https://www.egnahemsfabriken.se/wp-content/uploads/2019/05/F%C3%B6rslag-till-verksamhetsplan-f%C3%B6r-2019-2020.pdf> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2019c). *Tillsammans syns vi*. <https://www.egnahemsfabriken.se/projekt/tillsammans-syns-vi/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2019d). *Varför?* <https://www.egnahemsfabriken.se/varfor/>

[Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2019e). *Vägen hem – för vem?* <https://www.egnahemsfabriken.se/vagen-hem/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2020). *Verksamhetsberättelse 2019.*

<https://www.egnahemsfabriken.se/wp-content/uploads/2020/05/verksamhetsberattelse-for-2019-Egnahemsfabriken.pdf> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021a). *Egnahemsfabrikens husmodeller.*

<https://tjorn.egnahemsfabriken.se/husmodeller/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021b). *Detta är Egnahemsfabriken Tjörn.*

<https://tjorn.egnahemsfabriken.se/om-oss/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021c). *Byggprojekt.* <https://tjorn.egnahemsfabriken.se/byggprojekt/>

[Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021d). *Ett hem för en ungdom.*

<https://tjorn.egnahemsfabriken.se/byggprojekt/ett-hem-for-en-ungdom/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021e). *Eds andra kiosk.*

<https://tjorn.egnahemsfabriken.se/byggprojekt/eds-andra-kiosk/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021f). *Egnahemsscenen.*

<https://tjorn.egnahemsfabriken.se/byggprojekt/egnahemsscenen/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021g). *Ungdomarnas utekök.*

<https://tjorn.egnahemsfabriken.se/byggprojekt/utekok/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021h). *Forskning, utveckling, innovation.*

<https://tjorn.egnahemsfabriken.se/forskning/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021i). *Utbildningar*. <https://tjorn.egnahemsfabriken.se/utbildningar/> [Hämtad 2021-03-28]

Egnahemsfabriken (2021j). *Fyra sätt att bygga med oss*. <https://tjorn.egnahemsfabriken.se/bygg-med-oss/> [Hämtad 2021-03-28]

Fainstein, S. (2005). Cities and Diversity: Should We Want It? Can We Plan For It? *Urban Affairs Review*, 41(1), 3–19.

Kommittédirektiv (2020). *En socialt hållbar bostadsförsörjning (2020:53)*. Stockholm: Finansdepartementet.

Kärnekull, K. (2021). *Aktuell forskning om bygg – och bostadsgemenskaper, en sammanställning*. Divercity – byggemenskaper för mångfald i stadsbyggandet.

<https://static1.squarespace.com/static/5bf6e928365f02cc1a5ec3a8/t/6038f35b9bb3fb5bcd28f939/1614345053523/AP5+Forskningssammansta%CC%88llning+Kerstin+Ka%CC%88rnekull.pdf> [Hämtad 2021-05-19]

Littig, B. och Griessler, E. (2005). Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. *International journal of sustainable development*, 8(1–2), 65–79.

Länsförsäkringar (2021). *Ett år med coronapandemin – så påverkades bostadsmarknaden*. https://www.lansfast.se/media/2216/bostadsa-ret-med-corona_lff_lgpl.pdf [Hämtad 2021-05-19]

Partridge, E. (2005). Social sustainability: A useful theoretical framework. Paper presented at *Australasian Political Science Association Annual Conference*, Dunedin, New Zealand, 28–30. September. <http://www.isf.uts.edu.au/publications/partridge2005socialsustainability.pdf> [Hämtad 2021-05-19]

Rådet för hållbara städer (2019). *Social hållbarhet – en fråga för och utanför samhällsplaneringen*. <http://hallbarstad.boverket.se/social-hallbarhet-en-fraga-for-och-utanfor-samhallsplaneringen/> [Hämtad 2021-05-19]

Röda Oasen (2018). *Röda Oasen – delningsinitiativ och aktiviteter*.
<https://docs.google.com/document/d/1B0hQH1nVj5P84fttf4-qfA-KNVfBzKr1dmG9SImyMpw/edit> [Hämtad 2021-03-28]

Röda Oasen (2019a). *Startsida*. <https://kollektivhusetrodaoasen.com/> [Hämtad 2021-03-28]

Röda Oasen (2019b). *Vanliga frågor*. <https://kollektivhusetrodaoasen.com/vanliga-fragor/>
[Hämtad 2021-03-28]

Röda Oasen (2020a). *Röda Oasens vision & intention*.
https://docs.google.com/document/d/1RPZNUK93J-8jmnd_1x0f6RGUvrxSlqP9wIFZvm7-ZmA/edit [Hämtad 2021-03-28]

Röda Oasen (2020b). *Stadgar*.
https://drive.google.com/file/d/1uDUXU5APLVao5HdVbSY1AJE_3jPmVbq-/view?usp=sharing
[Hämtad 2021-03-28]

Röda Oasen (2020c). *Handlingsplan social hållbarhet*.
https://docs.google.com/document/d/1Fsd4IO-cO12gNs2HfcloqaJDUh40xT4uWz0upX5bR_w/edit [Hämtad 2021-03-28]

Stockholms fastighetskontor (1935). *Vägen till eget hem: Stockholms stads småstugeverksamhet*. Stockholm: Nordisk Rotogravyr
https://stockholmskallan.stockholm.se/PostFiles/SMF/SD/SSMB_0000436_01.pdf [Hämtad 2021-03-28]

Sundman, A. (2018). *Självbyggeri 2.0*. 13:2016.
http://arqforsk.se/wp-content/uploads/2019/09/ARQ-13-2016_Sj%C3%A4lvbyggeri-2komma0_Rapport-2018.pdf [Hämtad 2021-05-19].

Svensson, A. (2012). *Byggemaskaper – Ett bidrag till hållbart stadsbyggande även i Sverige*. Delegationen för hållbara städer.
<http://byggemaskaper.se/material/rapportbyggemaskaper.pdf> [Hämtad 2021-05-19]

Svensson, S. (2013). *Socialt hållbar bogemaskaper genom byggemaskaper - hur kan Göteborgs stad arbeta med byggemaskaper?* Masteruppsats, Institutionen för arkitektur. Göteborg:

Chalmers tekniska högskola. <https://hdl.handle.net/20.500.12380/184160> [Hämtad 2021-03-28]

Tasan-Kok, T., van Kempen, R., Raco, M. och Bolt, G. (2013). *Towards Hyper-Diversified European Cities: A Critical Literature Review*. Utrecht: Utrecht University, Faculty of Geosciences.

Tekie, H., Bokström, T., Berg, E. och Harling, T. (2019). *Uppskalningsplan för Egnahemsfabriken 2019*.

Volny, O. (1976). *Organiserat självbyggeri i Sverige 1927–1976*. Stockholm: KTH

Weingaertner, C. and Moberg, Å. (2011). Exploring Social Sustainability: Learning from Perspectives on Urban Development and Companies and Products. *Sustainable Development*, 22(2), 122–133.

WORLD COMMISSION ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT. (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.

Åhman, H. (2013). Social sustainability – society at the intersection of development and maintenance. *Local Environment*, 18:10, 1153–1166. DOI: 10.1080/13549839.2013.788480 [Hämtad 2021-03-28]

Lista över intervjuer i författarens ägo

Informant A, medlem i byggemenskapen Röda Oasen. Intervju den 19 december 2020.

Informant B, medlem i byggemenskapen Röda Oasen. Intervju den 30 december 2020.

Informant C, självbyggare på Egnahemsfabriken. Intervju den 10 december 2020.

Informant D, ansvarig på Egnahemsfabriken. Intervju den 11 december 2020.

Informant E, ansvarig på Egnahemsfabriken. Intervju den 28 december 2020.

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide Röda Oasen: Informant A och Informant B

Intervjuguide

LUNDS
UNIVERSITET

Tid:

Plats:

Närvarande:

Denna intervju genomförs som en del i en C-uppsats inom Samhällsplaneringsprogrammet vid Lunds universitet. Uppsatsens syfte är att undersöka om byggemaskaper kan bidra till en socialt hållbar utveckling. Jag är särskilt intresserad av vilka sociala värden som efterfrågas hos de som är involverade i detta.

Din medverkan är helt frivillig och du har när som helst rätt att avbryta intervjun. Resultatet av intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och i enlighet med GDPR. Du har när som helst möjlighet att kontakta mig för att få ut information om hanteringen av materialet.

Vid frågor om intervjun och hantering av materialet är du välkommen att kontakta mig på sofia.ek@gmail.com eller 0762-40 87 98. Finns det möjlighet att komma i kontakt med dig igen om jag har några ytterligare frågor eller behöver förtydliga något?

Har jag din tillåtelse att spela in denna intervju? Avsikten är att kunna transkribera intervjun för att kunna genomföra en textanalys. Du kommer att få ta del av transkriberingen och godkänna den.

Jag undrar om det går att nämna dig vid namn i uppsatsen, eller om du föredrar att aidentifieras?

- Skulle du kunna berätta vem du är?
 - Yrke?
 - Nuvarande boende
 - Ort
 - Boendeform

I vår första kontakt per mejl skrev du att du varit medlem i Röda Oasen sedan september.

- Hur kom du i kontakt med byggemaskaper Röda Oasen?
 - Kände du någon i byggemaskapen?
- Vad fick dig att ingå i en byggemaskaper?
 - Vad var din främsta motivation?
 - Känner du till någon av de andra medlemmarnas motivation?
 - Vad förenar er respektive skiljer er åt?

- Kan vem som helst ingå i en byggemenskap?
 - Har du identifierat några förutsättningar inom ramen för er byggprocess?
 - Ekonomiska?
 - Sociala?
 - Vem tror du är mest/minst benägen att ingå i en byggemenskap?
 - Vad baserar du dessa tankar på?

- Vem ingår i er byggemenskap?
 - Blandning åldrar/etnicitet/ekonomiska förutsättningar?
 - Känner du spontant att byggemenskapen är homogen eller heterogen?
 - Varför har det blivit så?
 - Upplever du att er sammansättning av gruppmedlemmar sticker ut jämfört med andra byggemenskaper?

- Varför väljer individer att ingå i en byggemenskap?
 - Vad tror du är den främsta anledningen?

- Hur ser du på rollen som byggherre?
 - Vad får du ut av att vara din egen byggherre?
 - Vad är fördelen?
 - Vad är nackdelen?
 - Jämfört med spekulativ bostadsmarknad?
 - Utformning gemensamma/privata utrymmen?
 - Socialt aspekter?
 -

- Hur ser ansvarsfördelningen ut i er byggemenskap?
 - Hur fattar ni era beslut?
 - Hur hanterar ni meningsskiljaktigheter?

- När ert bygge är färdigställt, hur föreställer du dig att en vanlig dag går till?
 - Hur skiljer den sig från din nuvarande bostadssituation?
 - Vad ser du fram emot mest i ditt/ert nya boende?
 - Innebär ditt nya boende några aktiva livsstilsförändringar?
 - Är det positivt/negativt?
 - Vilka funktioner kommer att vara privata?
 - Vilka är gemensamma?
 - Vad kommer att vara öppet för andra än byggemenskapen?

- Hur kommer det sig att ni bygger här?

- Hur resonerade ni kring platsen för ert bygge?
 - Letade ni aktivt efter mark i Malmö?
 - Om ja, varför?
 - Vad uppskattar du med att bygga och bo i Malmö?
 - Har du någon tidigare anknytning till Malmö?

- Kan du föreställa dig boendes i ert bygge om 10 år?
 - Varför?
 - Längre tid?

- Kan du med ett ord eller en mening säga det som du värdesätter allra högst med er byggemenskap?

Bilaga 2: Intervjuguide Egnahemsfabriken: Informant C

Intervjuguide

LUNDS
UNIVERSITET

Tid:

Plats:

Närvarande:

Denna intervju genomförs som en del i en C-uppsats inom Samhällsplaneringsprogrammet vid Lunds universitet. Uppsatsens syfte är att undersöka om alternativt bostadsbyggande kan bidra till en socialt hållbar utveckling. Jag är särskilt intresserad av vilka sociala värden som efterfrågas hos de som är involverade i detta.

Din medverkan är helt frivillig och du har när som helst rätt att avbryta intervjun. Resultatet av intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och i enlighet med GDPR. Du har när som helst möjlighet att kontakta mig för att få ut information om hanteringen av materialet.

Vid frågor om intervjun och hantering av materialet är du välkommen att kontakta mig på sofia.ek@gmail.com eller 0762-40 87 98. Finns det möjlighet att komma i kontakt med dig igen om jag har några ytterligare frågor eller behöver förtydliga något?

Har jag din tillåtelse att spela in denna intervju? Avsikten är att kunna transkribera intervjun för att kunna genomföra en textanalys. Du kommer att få ta del av transkriberingen och godkänna den.

Jag undrar om det går att nämna dig vid namn i uppsatsen, eller om du föredrar att aidentifieras?

- Skulle du kunna berätta vem du är?
 - Yrke?
 - Vad är din relation till Tjörn?
 - Hur länge har du bott här?

Du nämnde per telefon att du varit delaktig i processen att bygga ditt nuvarande hus i egen regi, samt en gäststuga genom Egnahemsfabriken. Om vi börjar med ditt hus;

- Hur kom det sig att du tog det beslutet?
 - Vilken var din främsta motivation?
 - Vad kunde du få ut av att bygga eget jämfört med att köpa ett färdigt boende?
 - Delaktighet
 - Ökad livskvalitet
 - Gemenskap
 - Sin relation till bygget
 - Hur mycket var du delaktig i den processen?
 - Planering
 - Bygg

- Kan vem som helst bygga sitt eget hem?
 - Varför/ varför inte?
 - Vilka förutsättningar krävs?
 - Ekonomiska
 - Sociala

Du har, som tidigare nämnts, uppfört en gäststuga på din tomt med stöd av Egnahemsfabriken.

- Valde du mellan andra utförare än Egnahemsfabriken när du kom i tankar på en gäststuga?
 - Vad gjorde att valet föll på Egnahemsfabriken?
 - Vad tilltalade dig?
- Vad är Egnahemsfabriken?
 - Kan du beskriva deras verksamhet?
 - Hur kom du i kontakt med Egnahemsfabriken?
- Hur uppstod tanken om en gäststuga?
 - I vilket sammanhang?
 - När?
 - Varför?
 - Vilken funktion skulle gäststugan fylla?
 - Uppkom tanken med en gäststuga före eller efter att du fått kännedom om Egnahemsfabriken?
- Kan du beskriva så detaljerat som möjligt hur din gäststuga gick från idé till färdig byggnad?
 - Hur/när kom Egnahemsfabriken in i processen?
 - Vilket stöd har du fått från dem i processen?
 - Hur mycket inflytande har du haft?
 - Vad har du gjort?
 - Vad har de gjort?
 - Använde du ett typhus eller utgick du från egna ritningar?
 - Hur kom du fram till detta beslut?
 - Vad var ett absolut måste för dig att få med i gäststugan?
 - Varför var detta viktigt för dig?
 - Vad mer var viktigt?
 - Finns det något du ångrar att du utelämnat?
 - Varför behövde du ta det beslutet?
 - Om typhus: Har du ändrat på något så det skulle passa dig och dina behov?
- Hur mycket valde du att bygga själv respektive få hjälp med av Egnahemsfabriken?

- Vad gjorde du själv respektive de?
- Hur fick du hjälp?
 - Byggbrigader
 - Volontärer
 - Kan du beskriva ett sådant tillfälle när du fick denna hjälp?
 - Vilka deltog?
 - Hur såg ditt deltagande ut?
- Vad skiljer sig mellan att bygga i egen regi och genom Egnahemsfabriken?
 - I utformningsprocessen
 - I byggprocessen
 - Deltagande
 - Gemenskap
 - Livskvalitet
 - Din relation till bygget
- Hur ser du på rollen som byggherre?
 - Vad vinner man på att bygga själv jämfört med att köpa en färdigproducerad bostad?
 - För-/nackdelar?
 - Vad tror du krävs för att fler ska vilja göra det?
 - Hinder?
 - Förutsättningar?
- Kan Egnahemsfabrikens koncept bidra till att fler vågar bygga sina egna hus?
 - Hur resonerar du kring det?
 - Vad tror du är det andra som bygger hos Egnahemsfabriken värderar högst?
 - Vad har du uppskattat mest?
 - Har du saknat något under din byggprocess?
- Hur används ditt gästhus idag?
 - Hyr ut?
 - Hur påverkar det ditt liv?
 - Möjligheter?
 - Begränsningar?
 - Hur fann du din hyresgäst?
- När du tittar på din gäststuga och tänker tillbaka på byggprocessen – Vilka är dina starkaste minnen från den tiden?
 - Vad gör dessa speciella?
 - Har du dragit någon lärdom av att bygga genom Egnahemsfabriken?

- Känner du till om Egnahemsfabriken anordnar några aktiviteter utöver husbyggande?
 - Vilka känner du till?
 - Har du deltagit i några?
 - Vad gjorde dig intresserade av dessa?
 - Vilka deltar i aktiviteterna?
 - Vad uppskattar du mest med dem?
- Är du engagerad i Egnahemsfabriken, i någon form, idag?
 - Vad betyder detta engagemang för dig?
- Går det att påstå att Egnahemsfabriken bygger gemenskap?
 - Vad betyder gemenskap för dig i detta sammanhang?
 - Hur arbetar man för att uppnå det?
- Vad anser du vara Egnahemsfabrikens främsta bidrag till samhället på Tjörn?
 - Vem drar nytta av dem?
 - Hur gör de nytta?
 - På vilket sätt?
- Varför finns Egnahemsfabriken på just Tjörn?
 - Vad är unikt med Tjörn i detta sammanhang?
- Kan du föreställa dig boendes på samma tomt som du gör idag om 10 år?
 - Varför?
 - Har något ändrats?
 - Längre tid?

Bilaga 3: Intervjuguide Egnahemsfabriken: Informant D och Informant E

Intervjuguide

LUNDS
UNIVERSITET

Tid:

Plats:

Närvarande:

Denna intervju genomförs som en del i en C-uppsats inom Samhällsplaneringsprogrammet vid Lunds universitet. Uppsatsens syfte är att undersöka hur aktörer på den icke-spekulativa bostadsmarknaden kan vara en del i ambitionen att uppnå en socialt hållbar bostadsförsörjning i Sverige.

Din medverkan är helt frivillig och du har när som helst rätt att avbryta intervjun. Resultatet av intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och i enlighet med GDPR. Du har när som helst möjlighet att kontakta mig för att få ut information om hanteringen av materialet.

Vid frågor om intervjun och hantering av materialet är du välkommen att kontakta mig på sofia.ek@gmail.com eller 0762-40 87 98. Finns det möjlighet att komma i kontakt med dig igen om jag har några ytterligare frågor eller behöver förtydliga något?

Har jag din tillåtelse att spela in denna intervju? Avsikten är att kunna transkribera intervjun för att kunna genomföra en textanalys.

Din medverkan kommer att bli avidentifierad, men jag undrar om jag har din tillåtelse att inkludera vilka ansvarsområden du har. Det innebär inte en full anonymitet.

- Kan vem som helst bygga sitt eget hem?
 - Varför/ varför inte?

- Vad är Egnahemsfabriken?
 - Vad är syftet?
 - Samarbetar ni med andra organisationer?
 - Hur ser samarbetet ut?
 - Hur ser processen ut för den som är intresserade av att bygga hos er?

- Vad har du för roll i Egnahemsfabriken?
 - Vad är ditt ansvarsområde?
 - Vad drev dig till att bli delaktig?
 - Kommer du från Tjörn?

- Kan vem som helst bygga sitt eget hem? **Uppföljning**
 - Vilka förutsättningar krävs?

- Ekonomiska?
 - Sociala?
 - Vem har/har inte dessa?

- Vem är det som bygger sina hem hos er?
 - Blandning åldrar/etnicitet/ekonomiska förutsättningar?
 - Är det era målgrupper eller andra?
 - Har du lagt märke till något gemensamt hos de som bygger hos er?

- Varför väljer man att bygga sitt eget hem?
 - Vad tror du är den främsta anledningen?
 - Har du några exempel på anledningar hos de du hjälp som du kommer ihåg?
 - Vad tror du är enskilt mest avskräckande med att uppföra sitt eget hus?
 - Vad är det främsta stödet ni bidrar med till självbyggarna?

- Utgår självbyggarna från typhus eller bygger de från grunden?
 - Skiljer detta sig mellan era målgrupper?
 - Vid typhus – vad brukar variera mest mellan husen?

- Hur ser du på självbyggeriets betydelse för individen?
 - Vad får de som bygger ut av att vara självbyggare?
 - Vad värdesätter de?
 - Delaktighet?
 - Ökad livskvalitet?
 - Gemenskap?
 - Sin relation till bygget?

- Vem är det som är delaktig i era byggbrigader och volontärarbetar?
 - Hur blir man engagerad?
 - Vad hjälper de till med?
 - Varför hjälper de till?

- Vad är socialt byggande i din mening?
 - Hur arbetar ni på Egnahemsfabriken med detta?

- Går det att hävda att ni bygger mer än bara hus på Egnahemsfabriken?

- I vilka avseenden?
- Hur uppmuntrar ni det?
 - Vilka aktiviteter anordnar ni?
 - Vem är det som kommer på dessa?
- Vad anser du vara ert främsta bidrag till lokalsamhället på Tjörn?
 - Vem, hur, på vilket sätt?
 - Hur vill du att det ska se ut i framtiden?
 - Önskar du att det sett annorlunda ut?
- Varför finns Egnahemsfabriken på just Tjörn?
 - Vad är unikt med Tjörn i detta sammanhang?
- Hur bygger man Community?
 - Vad är Community för dig?
 - Hur arbetar ni med det på Egnahemsfabriken?